SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVU

Univerzitetska biblioteka
"Svetozar Marković"
Beograd
Bulevar Crvene Armije 71
fah 349

VNE NOVINE

ORGAN SAVEZA KNJIŽEVNIKA JUGOSLAVIJE

BROJ 42
GODINA I

Adresa uredništva i administracije:
Francuska 7 — Telefon: 28-098

BEOGRAD, UTORAK, 30 NOVEMBAR 1948

LIST IZLAZI JEDANPUT NEDELJNO
UTORKOM

PRIMERAK
3 DINARA

DVADESET DEVETI NOVEMBAR

Pre pet godina, Dvadeset devetog novembra, postavljene su osnove novoj narodnoj državi, koja se rađala u narodnoj revoluciji. Oslobodilački rat je još bio u punom jeku, on se još razmahivao, jer zemlja još nije bila sva oslobođena. Nju je još trebalo do kraja osloboditi, a nova narodna država već je postala stvarnost. Okupator je ne samo zaposeo bivšu Jugoslaviju i hteo da njene narode zanavek porobi, nego je hteo i da je zanavek rasparča, uz pomoć narodnih izdajnika svih vrsta, koji su imali da dovedu mržnju među narodima do bezumlja. U velikom čudu oslobodilačke borbe naroda Jugoslavije, koju je organizovala i predvodila Komunistička partija, jedno je od divnih čuda i to, što je u porobljenoj Evropi nastajala jedna nova, narodna vojska i jedna nova, narodna država, koja je postala nepobitna stvarnost, iako se još imala voditi teška borba za potpuno oslobođenje teritorije te nove države. Drugo zasedanje Antifašističkog veća narodnog oslobođenja Jugoslavije u Jajcu, 29 novembra 1943, istoriski je čin koji razgraničava dve epohe u istoriji naroda. Revolucionarna volja naroda ukinula je stare oblike života izrazivši definitivno da nema povratka, na kapitalističku eksploataciju, nasilje, neravnopravnost naroda i zavisnost od inostranih imperijalista, a proklamovala novo državno uređenje, ostvarivano svesnom oslobodilačkom borbom. Taj Dvadeset deveti novembar dao je, po rečima druga Tita, »odgovor svima onima koji su se nadali da će se odmah poslije rata sve vratiti na staro«. Sahranjujući za sva vremena staro, taj prvi Dvadeset deveti novembar sankcionisao je dve najveće tekovine Narodnooslobodilačke borbe, bratstvo i jedinstvo i narodnu vlast, kao temeljne principe našeg budućeg društvenog, narodnog i državnog života. Postavljene su osnovne smernice daljega razvitka, otvorene su mogućnosti da volja radnog naroda uputi dalji razvitak u pravcu socijalizma.

Spomenik maršalu Titu u Kumrovcu
(Rad majstora — vajara A. Augustinčića)

Do toga istoriskog datuma oslobodilački rat je trajao dve i po godine. Od tada prošlo je pet godina. One prve dve i po godine bile su prekretničke u istoriji naših naroda. Pet godina proteklih od drugog zasedanja AVNOJ-a pretstavljaju istoriju u kojoj su izvršene revolucionarne promene koje se ne mogu meriti decenijama, koje znače vek.

A pre tri godine, Dvadeset devetog novembra, proklamovana je Republika kao državni oblik u kome se ostvaruje i primenjuje narodna vlast. Ustavom zagarantovano je federativno uređenje kao puno jemstvo za slobodan nacionalni razvoj svih jugoslovenskih naroda i obezbeđeni uslovi pod kojima će se oni pouzdano kretati u socijalizam. Veliko delo Oslobodilačkog rata i narodne revolucije dobilo je svoj puni organski vid tog Dvadeset devetog novembra 1945. Od toga dana naša zemlja, naši narodi, naše društvo odlučno koračа u socijalizam, vodeći iz dana u dan velike bitke za njegovu izgradnju.

I tako se preko ta dva velika istoriska datuma grandiozna narodna pobeda u borbi za oslobođenje i u revolucionarnom preobražaju pretvara u definitivnu stvarnost, u trajnost, u kojoj ima promena jedino ka višem, ka savršenijem. Rukovođeni dalekovidom politikom i pouzdanim revolucionarnim iskustvom Komunističke partije Jugoslavije, na osnovu nauke Marksa-Engelsa-Lenjina-Staljina, narodi naše zemlje su u slavnom podvigu oslobođenja i revolucionarnog preobraženja ostvarivali i potvrđivali dela i rezultate koji se danas vide kao velike, primerne i neoborive istine. Njihova dugogodišnja, teška i krvava, preskupo plaćena borba za oslobođenje velika je istina, koja se ostvarivala i dokazivala pred očima celoga sveta. Takva velika istina je i njihova revolucija, koja im ostvaruje novu istorisku epohu i u njoj srećnu budućnost. Velike su istine narodna vlast, koju su oni osvojili i Republika, u kojoj je primenjuju. Velika je istina ogromni radni polet i napor koji oni ulažu da srećnu budućnost u narodnoj državi materijalno obezbede i duhovno na što viši stepen podignu. Velika je istina da oni tu budućnost socijalistički izgrađuju i da već danas socijalizam ostvaruju. I velika je istina, najzad, da narodi Jugoslavije u svom socijalističkom preobražaju, koji se započinje borbom i Revolucijom, a definitivno ostvaruje unutrašnjom izgradnjom, imaju stalno pred očima epohalan istoriski primer Oktobarske revolucije i SSSR-a, u koji gledaju sa nepokolebljivom verom i ljubavlju.

Pet godina koliko je proteklo od 29 novembra 1943, koji tim istinama daje prve oblike izvršenja i trajnost, ustvari samo ih sve redom iz dana u dan potvrđuju, afirmišu, ustaljuju, uzdižu, dokazujući ih sve novim rezultatima. Za ovih pet godina sve jasnije biva koje je ogromne perspektive pred našim narodima otvorila njihova pobedonosna oslobodilačka i revolucionarna borba. Za pet godina života narodne države i primene narodne vlasti u njoj neoborivo se osvedočila trajnost našeg revolucionarnog preobražaja. Apsurdno bi bilo pretpostaviti da će se »točak historije okrenuti nazad«. Narodna revolucija, koja se još izvršuje, otklonila je svaku mogućnost »prelaznih stanja« i »privremenih etapa« u smislu otstupanja od smera socijalističkog razvoja. Pet godina našeg novog života, pet godina našeg socijalističkog preobražavanja, pet godina prakse naših novih državnih, političkih, narodnih, društvenih i ekonomskih oblika života pokazale su njihovu stalnost i neizmenjivost. Izmene u njoj su samo u stepenu ostvarivanja socijalizma, a nikako u zastoju ili kolebanjima. Pet godina odane i bratske ljubavi Sovjetskom Savezu, kojom se okrepljujemo u našem procesu izgradnje socijalizma, pet godina vernog bratskog prijateljstva sa državama narodne demokratije, koje idu putevima socijalizma, te nove socijalističke familije u svetu, pet godina odlučnog stojanja na pozicijama antiimperijalističkog fronta, koji je stav međunarodno osvedočen, — sve su to neoborivi podaci kojima se dokazuju velike istine u našem životu ostvarene oslobodilačkom i revolucionarnom borbom naših naroda, uobličene istoriskim činovima jednog i drugog Dvadeset devetog novembra, izgrađivane, usavršavane i sve konstruktivnije utvrđivane našom životnom praksom za ovih pet godina. Ukratko i u jednoj formuli — to je praksa odlučnog, postojanog, uspešnog, pobedonosnog izgrađivanja socijalizma, koji se ostvaruje po smernicama KPJ, pod njenim rukovodstvom, sa Titom. Dakle socijalizma pravoga, lenjinsko-staljinskoga tipa.

Ovaj novembar, 29 novembar 1948, može slobodno i ponosno da proslavi istoriski spomen na velike novembarske narodne odluke iz 1943 i 1945, i može da se pogordi simboličnim značenjem toga velikoga datuma. Mi dočekujemo dan 29 novembra 1948 u socijalističkoj zemlji, u socijalističkoj Jugoslaviji. Socijalizam je kod nas na pragu definitivnoga ostvarenja, kao nova istina koja pobedonosno rezultira iz svih onih ranije ostvarenih borbom i petogodišnjom izgradnjom, kao njihova logična i triumfalna posledica. Mi prema tome, u svojim ubeđenjima i u svojim shvatanjima i osećanjima sopstvene stvarnosti, svesno i radosno ovaj dan pozdravljamo kao simboličan datum ostvarivanja i pobeda naših novih društvenih i životnih istina.

Ali moramo odmah reći da mi datum Dvadeset devetog novembra, kao simbolično svedočanstvo borbe i revolucije, izgradnje zemlje i ostvarivanja socijalizma, kao afirmaciju naših istina, istovremeno dočekujemo i sa teškim osećanjima ogorčene unutrašnje pobune koju u nama danas izaziva zlonamerno i krivotvoreno pobijanje tih naših istina. Nama danas naše velike, dokazane, rezultatima osvedočene istine pobijaju oni s kojima se nalazimo u istom taboru. Mi smo, prema tome, istovremeno kad i u raspoloženjima slavlja velikih istoriskih datuma koji su položili osnove i odredili smernice našem novom socijalističkom životu, i u nužnosti da očiglednu istinu ponova dokazujemo i istinu od poricanja istine branimo.

Nema nezavidnijeg položaja nego morati braniti istinu od onoga koji je ne samo negira, nego u nju svesno, voljno neće više da veruje. Najteže od svega je dokazivati da je dva puta dva četiri onome koji u to neće da veruje. Tu argumenti ne pomažu, tu logika ne vredi. Tu počinje da prestaje i moral, onaj moral koji je svojstven komunistima. Tu samo strpljivo, samopouzdano potvrđivanje istine sve novim njenim dokazima, trajnošću i sumom istine može nešto da se postigne. Dokazi koji najviše vrede, to su dela, njihov broj i njihov kvalitet, trajnost i postojanost u kojoj se izvršuju, i koji se tako pretvaraju u pritisak istine kome se pod izvesnim opterećenjem više ne može ne podleći. Dvadeset deveti novembar ove godine, kao osvedočenje doslednosti puta koji je pred nama obeležen onim 29 novembrom iz 1943 i onim drugim iz 1945, slaveći te znamenite istoriske dane, nosi u sebi svest da ih proslavlja u socijalističkoj stvarnosti Jugoslavije. Ali i obavezu da istinu toga ostvarenja podigne do takvog pritiska, da više doista neće biti potrebno nevernome je dokazivati.

U tom procesu podizanja naših istina do visine snage koja će sama sobom da ubeđuje, plemenitu i inspirativnu ulogu treba da odigra i naša literatura. U simbolu Dvadeset devetog novembra, koji je u krajnjoj liniji simbol istinitosti naše stvarnosti, i naši pisci treba da nalaze nadahnuće. On će ih uputiti da tu bogatu, poletnu stvarnost osete i dožive, on će im pomoći da je razumeju i idejno oživotvore u svome delu, on će ih oduševiti istinama o njoj. A za pisca je doista istina srž za svaki sadržaj. Ako nema literature bez pravoga realizma, onda ne može biti ni pravoga realizma bez istine. A istina je ne samo prostranstvo za bogate sadržaje, nego i energija koja oduševljava. Pisca oduševljava snaga stvari, i njom oduševljen, on se pruža prema velikom. A snaga istine je nepobediva.

Milan BOGDANOVIĆ

O REPERTOARU POZORIŠTA U SRBIJI

Porast interesovanja za pozorište i pozorišnu umetnost oseća se kod nas, iz godine u godinu, sve više. Ono je dvojako: i kod onih koji hoće i žele da se pozorišnom umetnošću bave, tj. da budu aktivni učesnici u pozorišnom životu, i, kod onih koji pozorište posećuju, — kod pozorišne publike.

Iz malih amaterskih grupa, formiranih posle oslobođenja u svima našim gradovima, — bilo samostalnih ili u okviru kulturno-umetničkih društava, — izrasla su i izrastaju prava pozorišta sa svojim dvoranama i svim onim nužnim pozorišnim potrebama koje uslovljavaju formiranje i postojanje jednog stalnog pozorišta. Razume se da u svemu tome, kod većine njih, ima još uvek, i posle dve-tri godine rada, mnogo diletantskih obeležja, i u glumi i u režiji, u svemu onome što karakteriše ukupan pozorišni rad. Dobar deo tih pozorišta, sasvim mladih, nastalih posle oslobođenja, nije još uspeo za ovo relativno kratko vreme rada da se oslobodi izvesnih diletantskih crta koje ne iščezavaju tako brzo kada jedan mlad pozorišni kolektiv prerasta iz amaterstva u profesionalnu trupu. Oseća se još uvek, kod nekih, uticaj onoga što se na pozornici, prilikom ranijih gostovanja putujućih pozorišta, videlo i čulo; nisu iščezli tragovi ranijeg shvatanja pozorišta, u rđavom smislu te reči, »šmire«, nedoučenih i neprostudiranih uloga, nekog »herojstva« na sceni, itd. Međutim, nesumnjivo je pozitivna težnja, koja se danas jasno ispoljava svuda, da se ide napred i razbijaju svi oni okviri koji stežu dalji razvitak. Otuda danas u našim pozorištima želje, nastojanja i rad ka daljem napredovanju, učenju, proučavanju pozorišne umetnosti, glume, režije; niz kurseva, u skoro svima pozorištima, pokazuje jasnu težnju i mladih, koji su uglavnom pridošli iz dramskih sekcija kulturno-umetničkih društava, i starijih, da pozorište bude i škola, put ka napretku i pravilnom razvoju kadrova.

Drugo, naša nova pozorišna publika, svojim interesovanjem za pozorište, — tamo gde ga ranije uopšte nije bilo, — pravilno shvata i napore pozorišnih radnika na širenju i popularisanju pozorišne umetnosti u najširim narodnim masama, i svojom ljubavlju prema pozorištu daje potsticaja za dalji uspon i napredak pozorišnog rada. Sve to ogleda se u stalnom porastu broja posetilaca u pozorištima, kao i u brojnom porastu pozorišnih pretstava. Tako je, na primer, u protekloj pozorišnoj sezoni bilo u NR Srbiji 1,425.569 posetilaca (izuzev Jugoslovenskog dramskog pozorišta). Od toga dolazi na dramske pretstave 1.226.883 posetioca, 151.823 na operske pretstave i 46.863 na baletske pretstave. Uporedivši ovaj broj sa brojem posetilaca u pozorišnoj sezoni 1946-47 godine, može se konstatovati povećanje od nekoliko stotina hiljada. Ovo se odrazilo, razumljivo, i u broju datih pretstava. Ukupno je dato u pozorištima NR Srbije (opet izuzev Jugoslovenskog dramskog pozorišta) 3 504 pretstave, i to: 3.271 dramska, 185 operskih i 48 baletskih pretstava.

U nekim gradovima interesovanje za pozorište je naročito poraslo u toku prošle sezone, tako da je broj posetilaca premašio broj stanovnika u tim gradovima za nekoliko puta. Sve je, razume se, zavisilo od toga koliko je pozorište uspelo da se poveže sa masama, da privuče novu publiku u pozorišnu dvoranu, da kvalitetom svoga rada stekne poverenje gledalaca. Gostovanja po selima, preduzećima i radilištima takođe su jedan od bitnih momenata u sticanju nove pozorišne publike i u omasovljenju pozorišta uopšte. Usto, ovome treba dodati i poboljšanje ekonomskog položaja naših trudbenika, povećanje svesti o potrebi ličnog uzdizanja i, samim tim, pojačano interesovanje za sve oblike kulturno-umetničkog rada.

Svakako da pravilan izbor repertoara, način i smernice repertoarske politike uopšte, pretstavlja u prvom redu, — zato što od dramskog dela, kao prve faze, počinje ta određena pozorišna linija, — ono osnovno, bitno merilo koje daje pečat celoj sezoni u jednom pozorištu. U protekloj pozorišnoj sezoni izbor repertoara pojedinih pozorišta uglavnom je vršen pravilno. Pozorišta su najvećim delom prikazivala ono što je ansambl bio u mogućnosti da iznese. Dalje, obraćala se pažnja na publiku, naročito na novu pozorišnu publiku, kako bi pozorište, idući u korak sa osnovnom linijom našeg opšteg kulturno-umetničkog razvoja, pravilno uticalo na svoje gledaoce, prikazujući ono što je dobro i vrednosno i u našoj i u stranoj pozorišnoj literaturi. No, bilo je i slučajeva precenjivanja sopstvenih mogućnosti, zbog nedovoljno zrelog izvođačkog kadra i nemanja reditelja; tako su izvesna dela (na primer, Cankarov »Kralj na Betajnovi« na nekim pozornicama) spuštala još više vrednost celog pozorišnog kolektiva, bacajući ga na polaznu tačku diletantskih pokušaja, a, samim tim, umanjujući i vrednost samom delu zbog rđave interpretacije. Najzad, izvesni naši rukovodeći pozorišni kadrovi, bez većeg pozorišnog iskustva i znanja, povodeći se često za pozorišnim ljudima koji su proveli niz godina po malim putujućim pozorišnim trupama, stavljali su na repertoar takva dela koja su se mogla »brzo naučiti« kako bi broj premijera bio što veći, bez obzira na kvalitet izvođenja. Sterijinim i Nušićevim komedijama neka naša pozorišta pristupala su i još uvek pristupaju vrlo olako i jednostavno, smatrajući da su to »naši pisci«, i da ih, kao takve, ne treba mnogo učiti. Razume se da se onda ode u jedan davno oproban šablon, u improvizacije na otvorenoj sceni, u ono, kako se to misli, što kod publike »pali«. I, dalje, kada je reč o kvalitetu izvođenja i broju datih premijera, često je ovom drugom, kvantitetu, posvećivano više pažnje, tako da je broj datih premijera u jednom pozorištu (u Čačku, na primer) išao na uštrb kvaliteta.

Sve su ovo pitanja i problemi koji se postavljaju pred pozorišta, koja se, u vezi sa njihovim opštim radom i ulogom pozorišta u društvu danas postavlja u pogledu njihove repertoarske politike. I sada, iako su pozorišta već zašla u novu pozorišnu sezonu, potrebno je istaći izvesne momente koji osvetljavaju repertoarsku liniju naših pozorišta u ovoj sezoni.

U protekloj pozorišnoj sezoni, i pored nesumnjivih uspeha, bilo je izvesnih grešaka, koje počinju da se pojavljuju i sada, napočetku rada, i na koje, svakako, treba ukazati. Tiče se, naime, baš repertoarske politike naših pozorišta. U ovogodišnjem repertoaru manjih pozorišta, nešto više nego prošle sezone, pojavio se momenat podražavanja, preslikavanja repertoara naših velikih pozorišta. To dolazi najviše otuda što izvesna rukovodstva pozorišta, zbog kratkog rada u pozorištima, nisu u stanju da sama odrede repertoarsku liniju svoga pozorišta, prema mogućnostima svoje trupe i njenom umetničkom uzrastu; tako se ide putem već određenih i utvrđenih merila velikih pozorišta, smatrajući to lakšim, sigurnim i već gotovim poslom, umesto da se na sopstvenom radu i iskustvu, i prema sredini u kojoj se radi, gradi i repertoarski plan. »Kralj na Betajnovi« od Ivana Cankara pretstavlja teško dramsko delo za izvođenje u malim pozorištima. Međutim, po ugledu na vel ka pozorišta, delo se javlja i na repertoaru malih pozorišta (Vranje, Pirot, Kruševac) gde se ono ne može dobro izvesti. Sličan je slučaj i sa dramama »Gospoda Glembajevi«, »Vasa Železnova«, itd. u malim pozorištima. Najzad, komad »Duboko korenje« od američkih pisaca Djusoa i Goa pojavljuje se ove sezone na repertoaru petnaest pozorišta u NR Srbiji. Svakako da se ovde išlo putem našeg najvećeg pozorišta. No, ta repertoarska sličnost, to što se jedno ili više istih dela sretaju na repertoaru skoro sviju pozorišta, pored mnogo i mnogo dela koje u tim pozorištima još nisu ni izvođena, na neki način ukalupljavaju našu opštu repertoarsku liniju, sužavajući je na izvestan broj dela koja se nalaze svuda. Razume se da su to razni gradovi sa sasvim drugim pozorištima, i sa drugim gledaocima, ali izlazi da nam je izbor i suviše mali i da se jedna te ista dela, hteli ne hteli, moraju pojavljivati skoro svuda. Međutim, mi imamo oko stotinu sasvim dobrih dramskih dela, iz naše i strane književnosti, koja i u ovim prilikama prilično oskudne dramske literature pretstavljaju dobru podlogu za stvaranje repertoarskih planova. Prema tome, mogla se izbeći ta uskost i zadržavanje samo na izvesnom određenom broju dramskih dela. Razume se da slučaj »Ruskog pitanja«, koje je prošle sezone davano skoro na svima pozornicama u NR Srbiji (i koje je, zbog svoje tematike, odigralo i veliku političku ulogu kod širokih pozorišnih gledalaca) ne mora biti pravilo za svaki drugi novi komad koji se kod nas pojavi.

Treba podvući još jednu činjenicu. Naime, skoro sva naša pozorišta u unutrašnjosti moraju skoro redovno računati s tim da u svome repertoaru imaju i takvih dela s kojima će moći da gostuju po selima, rudnicima, itd., dakle van svoga mesta stalnog rada, jer im je delokrug rada mnogo širi nego što je to slučaj sa centralnim pozorištima. Dakle, radi se, prvo, o ansamblu i, drugo, o publici. Ansambli većine naših pozorišta u unutrašnjosti prilično su mali, sastavljeni dobrim delom od talentovanih amatera koji su se posvetili profesionalnom pozorišnom radu. Razume se onda da su za takva pozorišta teška i skoro neizvodljiva dela kao što su »Ljubav Jarova«, »Mletački trgovac« i »San letnje noći« (Šabac), »Vasa Železnova« (Pirot, Prokuplje, Čačak), »Ujka Vanja« (Zaječar), itd. S druge strane često se ne vodi dovoljno računa i o publici, ne zato što ona ne bi ova dela razumela, nego zato što joj ne treba davati rđave pretstave. Često se čuje kako je u nekom mestu pozorišna publika dobra, da je izrasla i dorasla da može gledati i da traži jača pozorišna dela, ali se prenebregava momenat da li je to pozorište u stanju da s tim delima da zaista dobru pretstavu. Prema tome, ako pozorište nije u mogućnosti da od dobrog dramskog dela stvori i dobru pretstavu, ako se pozorište oslobodi pogrešnog gledišta, jednostranog, da kvalitet jednog dela mora značiti u isto vreme i kvalitet i uspeh izvođenja, — onda je, svakako, mnogo bolje takva dela i ne davati, tim pre što ima i lakših ali dobrih pozorišnih dela koja pretstavljaju nesumnjivu književnu vrednost. Baš ovo, ovaj put, vrlo često odvodi pretstavu u formalizam, u izvesna scenska zastranjivanja, u prikrivanja čisto režiskih i glumačkih nedostataka i slabosti raznim spoljnim i površnim efektima.

Posebno je pitanje, kada je reč o repertoarskom planu, dramskih dela iz naše književnosti. Često se prelazi preko činjenice da mi imamo i u našoj književnosti dobrih dramskih dela koja zaslužuju da ih pozorišta prikazuju. Kada je reč o našim starijim piscima, ima dela koja treba oživeti i izvući ih iz prašine i zaborava (Marin Držić, Jakšić, Kostić, Trifković, itd.). Preko toga se prelazi i skoro stalno ističe kako mi nemamo šta da prikažemo iz naše književnosti, kako je sve to slabo, zastarelo i pogrešno, itd. Međutim, svakako da bi prikazivanje dramskih dela ovih pisaca značilo izvesno osveženje repertoara naših pozorišta i, najzad, pokazalo bi da naša pozorišna kultura ne potiče od juče nego zalazi, sa dobrim delima, čak u šesnaesti vek. To je za naše ljude, za razvijanje njihove svesti o tekovinama naše prošlosti, o onome što za nas znači kulturno nasleđe, — i te kako korisno i poučno.

Svakako da ove slabosti u repertoarskoj politici nekih naših pozorišta dolaze i zbog nedostataka savremene domaće dramske književnosti. Stvaranje savremene domaće drame u mnogome će pripomoći da se izvesna pozorišta oslobode onih grešaka u koje su dosad upadala. No, i u ovakvoj situaciji u kojoj se danas pozorišta nalaze, iz naše dramske književnosti mogu se izvući mnoga dobra dela koja treba da pretstavljaju težište naše repertoarske politike.

Treba istaći još neke momente. Neka pozorišta nisu našla izvesnu srazmeru između dela stranih književnosti. Nesumnjivo da za nas pozorišna dela ruske i sovjetske književnosti, zatim dela zemalja narodne demokratije, pretstavljaju ono prvo što treba uzeti kada su u pitanju dela izvan naše književnosti. Pretpostaviti onda, na primer, »Posao je posao« od Oktava Mirboa nekom sovjetskom delu (kao što je slučaj u Požarevcu) ili, što je još gore, ne uzeti ni jedno delo iz nama bliskih zemalja, a staviti na repertoar dva ili tri dela iz zapadnih zemalja (i to ne klasična dela!) — svakako je pogrešan put u repertoarskoj politici.

Pri svima pozorištima u NR Srbiji osnovani su, još u prošloj sezoni, pozorišni saveti. Oni treba da pretstavljaju prvu pomoć pozorišnom rukovodstvu u odabiranju repertoara, da ukazuju na nedostatke glume i režije, da se, uopšte, brinu o radu i razvitku svoga pozorišta. Međutim, dosadašnji rad u mnogim pozorištima je pokazao da je pozorišnim savetima podnošen jedan već unapred pripremljen repertoar, da članovi pozorišnog saveta nisu prethodno ni pročitali dela sa kojima su se saglasili da ih treba u njihovom pozorištu izvoditi. Od takvog pozorišnog saveta nema pozorište nikakve koristi i izlišno je onda i njegovo postojanje.

Na kraju, što se repertoara tiče, potrebno je istaći: uporedo sa razvojem ansambla, sa učenjem, stalnim i upornim podizanjem i pojedinaca i celog pozorišnog kolektiva, formiraće se i glumci, a pozorište će dobiti svoju fizionomiju. Dosadašnji rad, ljubav gledalaca prema pozorišnoj umetnosti, stalan porast i dolazak sve novije publike u pozorišta, uspesi pozorišta u kulturno-prosvetnom podizanju naroda, širina kojom su pozorišta zahvatila gledaoce, itd. —, sve to dokazuje da naša pozorišta treba da se oslobode izvesnih grešaka i slabosti koje bi mogle da učine da pozorišta sasvim liče jedno na drugo po svojoj repertoarskoj liniji. Stav da se uvek i svuda uzme delo »koje je prikazano te da se poslužimo mišljenjem naše kritike o tome delu«, kako to jedno pozorište ističe (misli se na diskusiju povodom pretstava u Jugoslovenskom dramskom pozorištu), ne treba da [illegible] presađivanje tih istih dela u [illegible] ko pozorište, nego, naprotiv, [illegible] taciju, iskustvo i nauk kako [illegible] gledati jedno dramsko delo uopšte, kako mu prilaziti, postavljati ga, tumačiti i prikazivati.

Boško BABOVIĆ

U kleštima hladnog terora

Članak koji donosimo napisao je napredni američki pisac Hauard Fast, čiji je roman »Put slobode« nedavno preveden na naš jezik. Poslednjih meseci Haurd Fast izložen je neprestanim progonima tzv. »Komiteta za ispitivanje antiameričke delatnosti«.

Kada mi govorimo o teroru koji je zahvatio današnju Ameriku, reakcionari se nemarno osmehuju i izjavljuju da se u SAD niko ne proganja, izuzev, možda, nekoliko komunista, koji su, vele oni, to i zaslužili.

Linčovanje Crnaca na jugu i obračunavanje s njima na severu, kako uveravaju reakcionari, jesu samo dosta stara, ma da i specifično američka »slabost«, koja će izumreti s vremenom ako joj se ne bude posvećivala pažnja; što se tiče premlaćivanja i ubistava radnika koji štrajkuju, ovo je, po rečima istih reakcionara, ili posledica »komunističkog huškanja«, ili neizbežan dodatak savremenom industrijskom razvitku.

Ali se teror vrši u daleko većim razmerama, i o tome se može suditi po gore navedenim njegovim zloslutnim pojavama. Istina se sastoji u tome da se cela zemlja nalazi u kleštima hladnog terora i najsurovijih represija.

Nije to neodgovorna retorična fraza. Nedavno je Nacionalno veće radnika na nauci, umetnosti i u slobodnim profesijama počelo da ispituje pojave terora u jednoj samo oblasti američkog života — u višim školama. Po tim pitanjima ne vodi se nikakva statistika. Novine joj ne posvećuju skoro nikakvu pažnju. S ogromnim teškoćama, brižljivo proveravajući glasove koji do nas stižu i skupljajući informacije neposredno sa univerziteta, utvrdili smo sledeće činjenice, a imamo razloga da smatramo da one pretstavljaju samo deo opšte slike.

Dr Džordž Parker je nastavnik filozofije i teologije na privatnom metodističkom koledžu u Evansvilu (država Indiana). Dva dana posle njegovog pretsedavanja na predizbornom zboru mesne organizacije Progresivne stranke, uprava koledža predložila mu je da podnese ostavku. Razlozi za taj zahtev: Parkerova »politička aktivnost«.

Dr Klarens Ateri — profesor filozofije i socijalne etike na koledžu Likoming (država Pensilvanija) — uklonjen je s dužnosti zato što je postao član Progresivne stranke.

Profesor Džems Barfut sa univerziteta države Džordžije otpušten je zbog toga što je primio predlog Progresivne stranke da se istakne njegova kandidatura za guvernera države.

Dr Leonard Koen Mlađi — profesor univerziteta u Majamiju (država Florida) — otpušten je zbog toga što je aktivno pomagao Valasa. Profesor Daniel D. Aškenaz oslobođen je dužnosti na univerzitetu u Majamiju iz istog razloga.

Profesor Don Vest isteran je sa Ogltorpskog univerziteta (država Džordžija) zbog aktivne delatnosti u Progresivnoj stranci.

Profesor Klajd Miler otpušten je iz Pedagoškog koledža pri Kolumbiskom univerzitetu kada je postao član nacionalnog odbora borbe za Valasov izbor.

Profesor Limen R. Bredli, bivši šef katedre starih germanskih jezika na Njujorškom univerzitetu, uklonjen je s dužnosti zbog delatnosti na pružanju pomoći izbeglicama-antifašistima.

Kao što sam već rekao, ovo su samo nabrzo skupljeni podaci kratkog ispitivanja koje obuhvata samo činjenice poslednjeg vremena. Materijal o takvim istim činjenicama pristiže i dalje, a osim toga, razume se, ne registruju se nigde mnogi slučajevi kada ljudi podležu pritisku i zastrašivanju. Tako na primer, na Severozapadnom univerzitetu 25 profesora bilo je prisiljeno da prekinu aktivan rad u Progresivnoj stranci, a na univerzitetu države Vašington neki profesori zastrašivani su da će odgovarati pred komisijom za ispitivanje antiameričke delatnosti.

Mogu se, međutim, navesti primeri kako rukovodioci koledža odbijaju da se potčine ovoj monstruoznoj proceduri. Pored ostalih, treba pomenuti slučaj progresivnog profesora Frederika L. Šumana sa koledža Vilijams. Kada je reakcionarna grupa studenata poslednje godine zahtevala njegovu ostavku, pretsednik koledža Bakster stavio je jasno na znanje da, iako koledžu preti opasnost da mu se, kao represija, ukine dotacija od 2.500 000 dolara, on će braniti profesora Šumana i njegovo pravo na slobodu reči.

Uostalom, slučajevi takvog ispoljavanja hrabrosti i nezavisnosti od strane rukovodilaca viših škola dosta su retki.

Koliko je to ruganje kada se govori o slobodi izbora u ovakvim prilikama! Ili smo se mi toliko navikli na represije ,da takve stvari prolaze neprimećene? Mi posvećujemo čitave akrove novinske hartije svakoj malenkosti, dok ispod naših nogu izmiče i samo tle na kome se zasnivaju naše tradicije. Kako da se čovek ne seti onog nemačkog birgermaistera koji je izvršio samoubistvo kad su mu naši (američki) vojnici pokazali iznutra hitlerovski koncentracioni logor. Ma da se taj logor nalazio pored njegove varoši, on ni pojma nije imao šta se u njemu događalo.

Treba li i mi da idemo istim putem?

Hauard FAST

Konferencija njujorškog Udruženja bibliotekara

U Njujorku je nedavno održana konferencija Udruženja bibliotekara, na kojoj je učestvovalo pet stotina delegata iz svih oblasti države Njujork. U svome govoru, održanom na ovoj konferenciji, pretsednik udruženja istakao je da državna bibliotekarska služba još nije u stanju da obuhvati celu teritoriju, tako da u državi Njujork, na primer, 1,500.000 stanovnika nemaju mogućnosti da u svom rejonu dođu do knjiga. Oko 95% državnih biblioteka ne izvršava svoj posao u dovoljnoj meri, pošto su državne subvencije sasvim nedovoljne za pravilno izdržavanje postojećih i otvaranje novih biblioteka. U mnogim manjim gradovima Amerika uopšte nema javnih knjižnica. Konstatujući da nema mnogo nade da će se državna subvencija povisiti, pretsednik udruženja predložio je na konferenciji da se provede sabirna akcija za pomoć biblioteka. Delegati, koji su uzeli učešća u diskusiji, istakli su da u bibliotekarskoj službi vladaju veoma teške prilike, i naveli su kao primer vanredno niske plate bibliotekara, koje se kreću oko 1.000 dolara godišnje, a u manjim gradovima i 600 dolara. Zbog niskih plata biblioteke osuđevaju u stručnom osoblju i često moraju da se zadovolje nestručnim personalom.

FRANCUSKA

Francuski književnici i pitanje kolonija

U poslednje vreme, a naročito posle kongresa u Vroclavu, napredni francuski intelektualci, u prvom redu književnici poklanjaju posebnu pažnju kolonijalnom pitanju. Poslednji događaji na Madagaskaru u mnogome su doprineli da se ovo pitanje oštro postavi pred napredne francuske intelektualce. U debatama, koje je organizovao »Kružok francuske književnosti«, književnica Andre Violis prikazala je razvoj događaja u Vijetnamu, a Andre Manduz govorio je o rasističkom duhu, koji vlada u francuskim kolonijama. Posle svog povratka iz Vroclava Andre Manduz održao je niz konferencija o strašnim uslovima u kojima žive narodi u Africi.

Na ovim sastancima jednoglasno su izglasane rezolucije u kojima se traži revizija procesa u Tananarivi, na kome je suđeno madagaskarskim borcima za slobodu.

MEĐU NJIMA

SASTALO SE ZLO I GORE

Francuski listovi javljaju da je Akademija Gonkur nedavno izgubila tri svoja ugledna člana. J. H. Roni, pisac sladunjavih romana, umro je nedavno i njegovo je mesto ostalo upražnjeno: famozni bulevarski glumac i pisac jevtine senzacionalističko-vodiljske literature Saša Gitri došao je prošle godine u sukob s Akademijom povodom dodeljivanja Gonkurove nagrade i dao ostavku, a pre izvesnog vremena umro je i Rene Benžamen, bivši kolaboracionista i Petenov biograf.

Namesto Ronia nedavno je izabran Žerar Boer.

Literarna prošlost novog akademika je veoma štura. Pisao je hronike po mondenskim časopisima, bio je konferansije »Université des annol«, dramski kritičar »Eco de Pari«, a u »Figaro«-u je objavljivao beleške pod pseudonimom Germant. Sem toga pre trideset godina izdao je jedan avanturistički roman.

Akademija se podmlađuje...

Pivo Karamatijević: **Omladinka**

Novosti u baletu

Na svom gostovanju u Londonu francuska baletska trupa »Balet de Šamps Elisé« prikazuje engleskoj publici balet »Stvaranje« od Davida Lišina.

Ovaj balet igra se bez dekora, bez kostima i bez muzike. Govoreći o svome novom delu, David Lišin izjavio je da on smatra muziku samo kao oslonac u radu na koreografiji, tako da je sasvim mogućno da se jedna baletska pretstava odvija u tišini.

Autor ne kaže ništa o tome da li u sledećim svijim kreacijama ima nameru da i igrače isključi iz baleta...

Pozorište u Italiji

Italijansko pozorište preživljava danas duboku krizu. Posle svršetka Drugog svetskog rata i oslobođenja zemlje od fašizma, kada su nastali povoljniji uslovi za razvoj i napredak pozorišne umetnosti, uticaj anglo-američkih imperijalista i klerofašističkih elemenata učinio je da u italijanskom pozorištu preovladaju trivijalnost i bezidejnost, kriminalistika i misticizam. Repertoar italijanskih pozorišta danas u punoj meri održava duboku dekadenciju, koju preživljava savremena buržoaska umetnost na Zapadu.

U Italiji preovladava tip putujućih pozorišta, koja odlaze iz jednoga grada u drugi, ne uspevajući da provedu u jednom mestu ni jednu sezonu. Sastav tih pozorišnih grupa često se menja. Glumci prelaze iz jedne grupe u drugu, što, prirodno, nepovoljno utiče na kvalitet pretstava.

Finansiski bilans italijanskih pozorišta u 1947—48 godini završio se velikim deficitom. Od svih pozorišnih društava u toku godine samo su četiri bila aktivna. Najveći deo prihoda ubiraju razni direktori, dok su glumci veoma slabo plaćeni, i na taj način prisiljeni da prelaze iz jedne grupe u drugu. Umetnički kriterijum režisera veoma je nizak. Za sudelovanje u komadu angažuje se minimalan broj lica, a štedi se i na kostimima i dekoracijama. Tako je grupa »Ričí« u Milanu postavila na scenu Šekspirovog »Hamleta« u modernim kostimima, i to ne iz nekih »novatorskih« težnji, već zbog nedostataka materijalnih sredstava. U Italiji to znači veliki uspeh, ako se neki pozorišni komad prikaže u jednom mestu sedam do osam puta.

Vlada de Gasperia nastoji svim sredstvima da uguši razvoj italijanske pozorišne umetnosti. Sprovodeći direktive svojih imperijalističkih naredbodavaca iz Engleske i Amerike, ona se koristi pozorištem da italijanski narod odvuče u misticizam, u imaginarne i irealne svetove, da narodne mase odvoji od gorućih problema koji se danas pred njima postavljaju.

Govoriti o repertoaru italijanskog pozorišta znači govoriti o repertoaru Njujorka, Londona i Pariza. U većini pozorišta prikazuju se američki komadi s kriminalnom, religioznom i banalnom sadržinom. Orijentalnih italijanskih pozorišnih komada ima veoma malo. Za dve godine na italijanskoj sceni prikazano je šest novih domaćih komada, ali ni jedan ne iznosi aktuelne probleme savremenosti.

Suprotstavljajući se takvoj razornoj delatnosti italijanskih vlastodržaca i njihovih imperijalističkih naredbodavaca, napredni italijanski intelektualci osnovali su prošle godine »Društvo za zaštitu italijanske kulture«, koje, pored ostalog, ima za cilj unapređenja pozorišne umetnosti u zemlji i odbranu italijanskog teatra od razornog uticaja klerofašističkih elemenata.

Pivo Karamatijević: **Omladinka**

VEČE POSVEĆENO IVANU TURGENJEVU

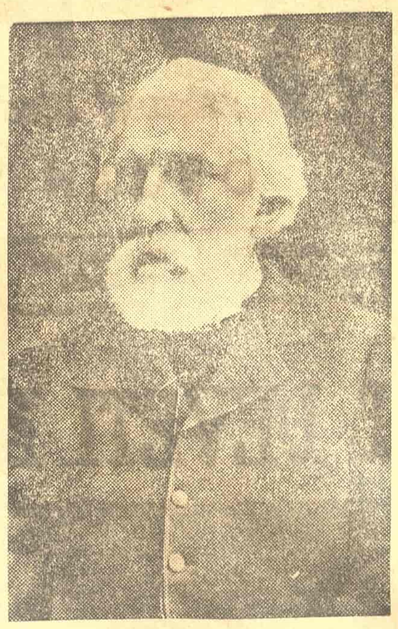

J. S. Turgenjev

Ove godine navršilo se 130 godina od rođenja velikog ruskog pisca Ivana Sergejevića Turgenjeva i 65 godina od dana njegove smrti.

Stalna turgenjevska komisija Saveza sovjetskih pisaca organizovala je u Moskvi veče posvećeno uspomeni velikog realiste. Priredba je održana u Čitaonici I. S. Turgenjeva. Radnici, studenti i učenici srednjih škola slušali su predavanje književnika I. Novikova, pretsednika pomenute komisije. On je govorio o besmrtnim likovima koje je stvorio veliki umetnik, o životnoj istini koja je fiksirana na stranicama njegovih romana, o njegovim divnim slikama ruske prirode. I. Novikov je citirao pismo I. A. Gončarova koje je on pisao iz tuđine posle čitanja nekog Turgenjevljevog romana. »I juče, baš juče se to desilo: video sam kako prolaze pre-da mnom ti ruski ljudi, zašumele su brezove šume, njive, polja i, što je najprijatnije — usred njih stajao je sam Ivan Sergejević... i zbogom Šangaje, kanforovo i bambusovo drveće i grmlje, more kojim plovim, — sve sam zaboravio. Orel, Kursk, Žizdra, Bežin lug — sve sam obilazio. Pozdravite ga i poručite mu ovo od mene...«

P. Šćekin-Krotov govorio je o »Lovčevim beleškama«, o toj velikoj poemi u prozi ispevanoj ruskom narodu, narodu talentovanom, herojskom, narodu jasnog, svetlog uma i velikog srca.

Profesor N. Brodskij posvetio je svoje predavanje odnosu Turgenjeva prema Zapadu. Turgenjev je uvek razlikovao dve Evrope, — rekao je profesor Brodski. On je cenio Francusku Molijera i Voltera, Francusku demokratsku i progresivnu i dao je njen lik u noveli »Naši su poslali«. S druge strane on je ismejavao malograđansku Francusku. Njegove simpatije su na strani Engleske Svifta, Šekspijera, Bajrona, on je u pesmi »Kroket u Vindzoru« dao pamflet na reakcionarnu Englesku. On je video dve Nemačke — Nemačku Betovena i Mocarta, Šilera i Getea, a s druge strane šovinističku junkersku Nemačku.

Posle predavanja čitani su odlomci iz dela velikog pisca.

Dela Ivana Sergejevića Turgenjeva dobro su poznata svim jugoslovenskim narodima. Srpski prevodi njegovih velikih romana »Ocevi i deca« i »Dim« pojavili su se još pre 79 godina (1869 g.)) a zatim su postepeno prevedena i ostala njegova dela. Maitca hrvatska izdala je, takođe, gotovo čitavog Turgenjeva još u toku XIX veka. I Slovenci su mnogo prevodili njegove romane i novele. Uticaj Turgenjeva na početku našeg književnog realizma bio je znatan.

Ove godine objavila je Matica srpska u Novom Sadu novo izdanje njegovih »Lovčevih beležaka«.

Pedeset brojeva sovjetskog zbornika »Književno nasleđe«

Nedavno je izišla pedeseta knjiga sovjetskog zbornika »Književno nasleđe« (»Literaturnoje nasledstvo«).

Institut za književnost Akademije nauka SSSR izdaje te zbornike od 1932 godine i oni pretstavljaju glavnu sovjetsku publikaciju posvećenu istraživanju, objavljivanju i osvetljavanju dokumenata iz istorije književnosti. Pojedine knjige bile su posvećene Puškinu, Tolstoju, Saltikovu-Ščedrinu, Ljermontovu, Bjelinskom, Černiševskom i drugima, tako da one pretstavljaju pravi priručnik za rad na polju istorije sovjetske književnosti i književne kritike.

Interesantan je način uređivanja »Književnog nasleđa«. Knjige izlaze prema unapred utvrđenom planu i ne zavise od slučajnih otkrića u muzejima. Objavljivanje originalnih dokumenata propraćeno je teoretskim proučavanjem i vezano uz studije o principijelnim i važnim pitanjima. Svaka nova činjenica iz istorije književnosti, koja se objavljuje, proverava se na samom izvoru i svaki dokumenat uvrštava se u zbornik uz merodavne komentare u kojima se analizira objavljeni arhivski materijal.

U zbornicima se podvrgavaju ponovnom istraživanju činjenice iz istorije književnosti, koje su bružoaski književni istoričari lažno prikazali. Objavljujući dela ruskih pisaca, koja su bila zabranjena ili plenjena do carske cenzure, »Književno nasleđe« unosi nove momente u rasvetljavanje njihovog stvaralaštva.

Redakcija nastoji da svaka knjiga bude prava enciklopedija teme kojoj je posvećena. Zato pre svega ulaže mnogo napora da dâ vernu sliku epohe u kojoj je pisac živeo i radio. Tekstovi su propraćeni ilustracijama, a u svakoj knjizi objavljuju se nepoznati portreti pisaca, mnogobrojni faksimili dokumenata, neobjavljene gravure i crteži slikara-savremenika.

Među mnogobrojnim nepoznatim delima, dokumentima, i pismima ruskih i zapadnoevropskih velikih klasičnih pisaca, koja su se u ovim zbornicima prvi put pojavila, treba istaći kompletnu prepisku između Marksa i Engelsa sa Paulom Ernstom. Zajedno sa pismima Marksa i Engelsa o Lasalovoj tragediji »Franc fon Sikingen« i Engelsovim pismima Elizabet Harknes o Balzaku — ova pisma pretstavljaju glavni izvor za studiranje marksističke estetike.

Diskusija o romanu »Daleko od Moskve« među graditeljima Zaporožja

Graditelji metalurgiskog giganta na Dnjepru, radnici i inženjeri »Zaporožstroja« — pokazali su živo interesovanje za novi roman sovjetskog pisca Vasilija Ažajeva »Daleko od Moskve«. Dvadesetog oktobra partiska organizacija »Zaporožstroja«, zajedno s redakcijom »Literaturne gazete«, organizovala je konferenciju čitalaca posvećenu tome romanu, u kome je prikazan herojski rad sovjetskih trudbenika.

ZA BORBENU TEORIJU KNJIŽEVNOSTI!

PROTIV „ROMANTIČKE" ZBRKE

Umesto da ispriča književnicima i čitaocima kako mu je pošlo za rukom da u romanu »Mlada garda« pokaže herojsku romantiku naše stvarnosti, drug A. Fadejev je zamenio pitanje **o romantici i poeziji našega života** pitanjem o romantizmu u svetskoj književnosti XIX veka i o njegovom odnosu prema realizmu. Rukovodeći se pre subjektivnim emocionalno-umetničkim nego teoriskim kriteriumom, drug A. Fadejev je iskonstruisao u članku »Zadaci književne teorije i kritike« svoju definiciju socijalističkog realizma. Polazna tačka te definicije nije naša socijalistička stvarnost i njeni pesnički zakoni, već »sinteza«, »stapanje« apstraktnoga realizma i apstraktnoga »progresivnog romantizma« koji teže da se stope, i u prošlosti su se »gotovo« stopili, a u socijalističkom realizmu »potpuno« su, najzad, stopljeni. Drug A. Fadejev je stavio znak jednakosti između **realizma i kritike** stvarnosti, **romantizma i afirmacije.**

Mark Tven je, po mišljenju druga A. Fadejeva, — realist **zato što** opravdano **kritikuje** stvarnost. On je u isti mah — **romantik, zato što dopunjava** svoje istinito tj. negativno slikanje stvarnosti **pozitivnim** idealom. Ovu svoju pretstavu drug A. Fadejev dosledno primenjuje gotovo na sve velike književnike XIX veka: oni su — i realisti, **zato što** kritikuju stvarnost, i romantici, **zato što** afirmišu »pozitivne ideale«.

[illegible]av Tolstoj, — piše drug A. Fa[illegible] — poznat je kao nemilosrdan [illegible] onaj koji skida sve i svakojake [illegible] Ali Tolstoj, najveći književnik [illegible] Premda je celu galeriju **pozitivnih** lik[illegible] počev od likova u »Ratu i miru«, Zahvalan je to zadatak — pokazati koliko je nemilosrdni realist Tolstoj bio u isti mah i »romantičan«. Setite se pripovetke »Hadži-Murata«! Delo koje je tako izobličavalo carsko uređenje kao »Vaskrsenje«, istovremeno je i »najromantičnije« njegovo delo. Gotovo sve što se događa u »Vaskrsenju« skoro je neverovatno, ali snagom tolstojevskog genija čak se i Njehljudov pojavljuje pred čitaoca kao »junak«. A Kaćuša Maslova postaje »nosilac visokih moralnih principa« (zbornik »Problemi socijalističkog realizma«, »Sovjetski pisac« 1948, str. 20).

Kako vidimo, za druga A. Fadejeva realizam je — samo negacija, samo »zbacivanje svih i svakojakih maski«. Uz takvu pretstavu o realizmu ustvari i mora da dođe **drugi** princip — romantizam, koji nasuprot stvarnosti koja se negira stavlja pozitivni ideal, — pa ma u prilog »neverovatnosti«. Ali to je kusa, ograničena, netačna pretstava i o realizmu, i o romantizmu. Drug A. Fadejev otkida ovaj »progresivni romantizam« o kome govori, od stvarnosti. To se naročito jasno vidi kod njegovog razmišljanja o »Vaskrsenju« L. Tolstoja, koje on smatra »romantičkim« delom, tj. »skoro neverovatnim«. A, međutim, to je delo, naravno, potpuno istinito, sve naslikano u njemu je duboko karakteristično, i Njehljudov uopšte ne izlazi pred čitaoca kao »junak«: ako se i čini »junakom«, čini se zacelo samo nekakvim plemićima čitaocima romana, koji nikada svoje grehove ne bi tako okajali kao što je to učinio Njehljudov. A u očima čitaoca **iz naroda** Njehljudov ostaje dosta žalostan gospodin, vinovnik gadnog, za gospodu karakterističnog postupka i koji se **trudi da umiri svoju savest. I Tolstoj** nipošto ne idealizira, ne »romantizuje« Njehljudova, ne trudi se da ga pretvori u romantičnog »junaka«, kako stvar pretstavlja drug A. Fadejev. Ta to bi značilo samozadovolistvo, ograničeno, filistersko nasladivanje plemenitim gospodinom »koji okajava« svoje grehe! Ali upravo se u tome, u nizu drugog svega, i sastoji duhovna veličina, moralna nepomirljivost Tolstojeva u »Vaskrsenju«, što Njehljudovljeva krivica **ne može** ničim **biti** okajana, pa neka ljudi i oproste, — njemu, Njehljudovu, suđeno je da izgleda jadan pred Kaćušom, pred svima ljudima iz naroda, pred samim sobom. Kakav mi je to »junak«! Čini se čudno kako je A. Fadejev, tako tanan i dubok poznavalac Tolstoja mogao propustiti tako očiglednu psihološku i umetničku pogrešku. Ali takve su posledice zanošenja lažnom, nedomišljenom shemom.

Drug A. Fadejev ne primećuje da istražujući svuda brižljivo romantizam, lišava taj pojam svakoga sadržaja, rastvarajući ga u umetnosti uopšte, izjednačujući ga sa osobinama umetnosti kao takve.

»Balzak je sam uviđao tu (romantiku. — V. J.) osobinu svoga stvaralaštva«... Mi stvaramo pravu stvarnost, — pisao je on buneći se protiv empiriskoga, gmizavog realizma. — Ona je slična onoj divnoj kruški Montrej, koju s beskrajnom mukom oplemenjavaju celih sto godina. Ta stvarnost o kojoj vi govorite slična je grkom plodu divlje kruške, koji nije ni za šta. Pravu stvarnost, stvarnost u umetnosti, treba oplemenjavati kao krušku Montrej«.

»Prisutnost naprednoga romantičkog principa u Balzakovom realizmu dala je neobičnu snagu njegovom realizmu«. (isto, str. 13—14)

Balzakova primedba o »krušci Montrej«, po mišljenju druga A. Fadejeva, svedoči o Balzakovom romantizmu.

Ali Balzak tim rečima ocrtava suštinu umetnosti, nezavisnu od ikakvogovog ili onog, stila; umetnost daje sliku stvarnosti, očišćenu od svega empiriski slučajnog, oličava u pojedinačnoj naročitoj, danoj pojavi **opšte** zakonitosti života. Videti u toj Balzakovoj primedbi romantički program, stavljen na suprot realizmu, i složiti se s njim, znači neizbežno doći do pretstave da umetnost mora da konstruiše nekakvu svoju posebnu, veštačku, »gotovo neverovatnu« — romantičku stvarnost, koja stoji **iznad** realnosti. Pritom pretstava o postojanju nekog »empiriskog«, »gmizavog« realizma briše sve granice između realizma i naturalizma. Upravo na tom neopovernju prema realizmu je i osnovano ono izvrtanje Engelsove misli o Balzaku, koje tako neprijatno i krajnje čudi čitaoca u člancima drugova Bialika i Motiljove, Engels je smatrao za veliku **pobedu realizma** u Balzakovom stvaralaštvu činjenicu što je Balzak uprkos svojim reakcionarnim shvatanjima, znao da sagleda, veran realizmu, ljude budućnosti u redovima republikanaca njemu subjektivno neprijateljskim. A drugovi Bjalik i Motiljova pripisujući Engelsu svoje rođene domišljaje, uveravaju da je Engels tobož video u toj činjenici pobedu »revolucionarnog romantizma« u Balzakovom stvaralaštvu! Balzak se da pretvoriti u »revolucionarnog romantika« samo u »romantičkim«, doduše potpuno »neverovatnim« sanjarijama!

Teza da je Balzak imao revolucionarni ili napredni »pozitivni romantički princip«, koji je davao »neobičnu snagu njegovom realizmu«, dovodi do odricanja značaja pogleda na svet za umetnika. Ako umetnik može da bude »revolucionarni romantik« pored reakcionarnog pogleda na svet, onda zašto je potrebno boriti se za napredni pogled na svet kod književnika?

Jedna je stvar — smatrati, zajedno sa Engelsom, da **realizam** može odneti pobedu u književnikovom stvaralaštvu nad njegovim reakcionarnim pogledima, **uprkos** tim pogledima; da **sam život,** da njegova realnost ponekad pobedi reakcionarne predrasude umetnika, ako je veran životu. I sasvim je druga stvar — dozvoljavati »revolucionarno-romantički« princip kod književnika s reakcionarnim ubeđenjima; to znači da se »revolucionarno-romantički princip« u stvaralaštvu takvoga književnika javlja bogzna odakle, iz dubina njegovoga »duha« (ili iz njegovih reakcionarnih ubeđenja?), kao neka metafizička suština s onog sveta. Izlazi da **ne** vernost umetnikova realnost, objektivnoj stvarnosti, već upravo onaj tajanstveni »princip romantički«, silazi odozgo **na** stvaralaštvo književnika«, daje njegovom realizmu neobičnu snagu« (doista **neobičnu!** Mi bismo čak rekli — natprirodnu). Još i još jednom našim drugovima je preko potrebno da se sete da naša estetika, kao i književnost, »obema nogama stoje na tvrdoj **materijalističkoj** osnovi« (A. A. Ždanov; ja podvukao. — V. J.)

Nalazeći u stvaralaštvu gotovo svih velikih pisaca XIX veka (osim Flobera) prisutnost u ovoj ili onoj meri »sinteze« realizma s »progresivnim romantizmom«, drug Fadejev ne vidi da dolazi do prave teorije jedne jedine »opšte bujice« književnih pokreta, u kojoj tonu sve klasne i idejne razlike.

»Ne treba se mnogo čuditi, — kaže Fadijev — neobičnoj snazi narodnih pokreta u Rusiji, kad su se ubrzo posle Puškina, posle Ljermantova počeli osećati u književnosti podzemni potsticaji revolucionarno-demokratskog **pokreta, seljačke revolucije, koja** je obojila sobom stvaralaštvo svih krupnih ruskih književnika XIX veka«. (isto, str. 19)

Po mišljenju druga A. Fadejeva svi veliki ruski književnici udružuju u svom stvaralaštvu realizam i romantizam, jer je stvaralaštvo svakoga od njih »ne razumeju šta se zbiva«, ali kratskim pokretom. Istina, »neki« od njih« ne razumeju šta se zbiva«, ali su svi »obojeni« ili pomazani jednim »mirom«. Dostojevski je bio krupan ruski književnik XIX veka, ali je on bio ljuti, smrtni neprijatelj revolucionarno-demokratskog pokreta, seljačke revolucije. Na koji ga je način ona, takoreći, »obojila«? Turgenjev je naginjao plemićkom liberalizmu, oštro se razišao sa pristalicama seljačke revolucije Njekrasov je bio pretstavnik te grupe, sanjao o tome da se digne bura. Njegovo stvaralaštvo je, zbilja, bilo obojeno seljačkom revolucijom. Kako je moguće bojiti sve književnike istom bojom?

U tom »opštem« postavljanju pitanja propada glavno: tradicije stvarnog revolucionarno-demokratskog pravca ruske književnosti, koje su bile naročito odeljene i istaknute u sjajnom predavanju druga A. A. Ždanova, kao najbliže sovjetskoj književnosti.

Pretstave o realizmu i romantizmu, koje smo rastumačili, netačne i kad se primene na književnost prošlosti, postaju dvostruko, trostruko netačne kada se prenose u oblast socijalističkog realizma. Za druga Fadejeva »socijalistički realizam pretstavlja potpunu organsku sintezu realizma i revolucionarnog romantizma«. (isto, str. 33) U socijalističkom realizmu »revolucionarno romantički princip ne da se zamisliti bez kritičkog principa primenjenog na sve zaostalo. učmalo« (isto, str. 10). Na taj način realistički princip u socijalističkom realizmu (uopšte, vrlo je čudno govoriti o »realističkom principu« u... realizmu! To je kao kad bismo govorili o letnjem

»Gorski tokovi« Janka Đonovića

U zbirci pesama Janka Đonovića, koju je objavilo Izdavačko preduzeće »Prosveta«, obuhvaćene su pesme napisane pre, za vreme i posle rata — ustvari skoro dvadesetogodišnji pesnički rad Janka Đonovića. Kada su prvi put objavljivane u predratnim književnim časopisima, te pesme su obratile na sebe pažnju svojim novim motivima, svežinom boja gorskog podneblja, izvesnim prkosnim i izražajno interesantnim akcentima, a najviše time što su pevale o seljaku tlačenom i brutalno eksploatisanom, o iseljenicima koji ginu po američkim rudnicima, o onima koje dotadašnja građanska poezija nije opevala ili je opevala lažno. Pesme Janka Đonovića imale su tridesetih godina svoj udeo u borbi naše napredne literature protiv eksploatatorske klase, njene vlasti i njene ideologije.

Zbirka je podeljena na cikluse, s pokušajem da se pesme grupišu po motivima, a ujedno i po vremenskim periodima, tako da je jedan ciklus postao »Vidici i torovi« (1928-1934), a drugi gotovo u istom vremenskom periodu (1929-1935) »Crnci i Crnogorci«. Redigovanje pesama po ciklusima, kako je učinjeno u zbirci, ostavilo je izvesne nejasnosti. Zbog čega je ciklus »Vrijedi živjeti na svijetu« (1943-1946) obuhvatio i one pesme koje su pisane u logoru za vreme rata i one posle rata, nije motivisano.

U pesmama koje pripadaju ciklusu »Vidici i torovi« Đonović je opevao svoje detinjstvo u zavičaju oštrog, kamenjarskog planinskog podneblja, sa rasturenim slamnatim kolibama i seljakom »ispucanih ruku ko hrastova kora«. Tu je izražena ljubav pesnika prema zavičaju, sirovoj snazi njegovih pejzaža, prema njegovom lokalnom, domaćem, seoskom i čobanskom životu, a ujedno i tuga zbog ubogosti zemlje u zavičaju, na kojoj je seljak slabi, pregaženi rob. Kada stihijnost preovlada u njegovom pesničkom stvaranju, on s jedne strane dolazi u izrazu i slici i do naturalizma (»balega mokra na škalju«), s druge strane do čisto književnih hiperbola (»u tim suzama izlivalo se more ljubavi«) i do nekog paradoksalnog, na primitivan način iskazanog modernizma (kukuruzni hleb je »kao živi, brdski, crnogorski reljef«) a u koncepciji do nekog izdvajanja sela iz celine društva.

On živi sa ljudima, prirodom i predmetima svog rodnog kraja. Izvan tog kraja on se oseća bez korena, otcepljen, usamljen videći jaz između grada i sela. Od one sirove zdrave, silovite snage pejsaža Crmnice odudara u pesmama izražena tuga pesnika za promašenim životom, vajkanja zbog toga što u gradu sreće nije našao.

U ciklusu »Vidici i torovi« nagovešteni su izvesni socijalni momenti u robovanju seljaka kapitalističkim eksploatatorima. Oni su sa većom poetskom snagom i boljim pesničkim kvalitetima iskazani i oblikovani u ciklusu pesama »Crnci i Crnogorci«. Te pesme sadrže motive o robijaškom radu u Americi, rudarima, ugljenokopačima, konjuarima, kontrabandžijama, o onima koji žive, rade i bore se u najmučnijim, najbrutalnijim i za život najopasnijim uslovima.

Tog bola za ljudima svoga zavičaja iz koga odlaze pesnikovi zemljaci na najsurovije robijaške radove ima i u pesmi »Crmnica pod jesen« u kojoj se tuguje za onima koji polaze na robijašku nadnicu u dugom redu, »kao zarobljenici«. U pesmi »Konjuari«, kao i u pesmi »Kontrabandžije« isti je bol za ljudima koji se dan o noćno bore za hleb, mučeni, kinjeni robovanjem, uvek pod pretnjom gladi, u surovoj borbi za malo egzistencije. Đonović je pokušao da u pesmi »Pjesma o nama« iznese sintezu ropskog položaja ljudi svoga zavičaja i njihovog revolta protiv robovanja, ali je ta sinteza ostala na njihovoj slici prema obličju samoga pesnika (»O, mi osamljeni, ostavljeni, pogaženi«) i u buntovnom odnosu na ropstvo neiskazano, nedorečeno.

Pojedine pesme u tom ciklusu su veoma neobrađene, siromašne u mislima i slikama, nategnute u izrazu. Deluju i kao slaba proza u kojoj nema ni mašte ni duha:

»Vaših mišica snažnih lomiće se kuke,
Život će rušiti vas kao vi zemlju.
Vašu mladost koju ste onako silnu
donijeli
Pogrebno će sahranjivati zlatni zveket
novca«.

U ciklusu »Mostovi« skupljene su pesme Janka Đonovića koje nisu direktno povezane sa njegovim rodnim krajem, pesme koje označavaju negatorski stav pesnika prema društvenoj stvarnosti u periodu između 1937 i 1940, u periodu mračnih godina monarhofašističkih diktatura i bezobzirne kapitalističke eksploatacije. Tada je napredna poezija, kojoj je pripadala i poezija Janka Đonovića, imala udela u mobilisanju radnika, seljaka i napredne inteligencije protiv priprema fašizma. Pesma »Dunavski Most« sadrži protest na kapitalističku pljačku, koja baca radničke porodice u bedu. No motivi tog protesta nemaju korena u pokretu koji raste revolucionarnom dinamikom u narodnim masama. Motivi protesta ostali su u razočaranosti samoga pesnika i njegovom jetkom suprotstavljanju gradskom životu. U pesmi »Dunavski Most« je vrlo izrazita unutrašnja nesređenost, nepovezanost misli i osećanja, koja je karakteristična za veliki deo pesama Janka Đonovića. On sklapa u toj pesmi fragmente koji se odvijaju jedni od drugih sasvim drugojačijim raspoloženjem i smerom misli i osećanja. Dunavski most se prikazuje pesniku kao tribina, ali je nejasno ono što on na toj tribini iznosi: da li je to ogorčenje zbog toga što su se uz most pribile radničke naseobine u bedi, da li zbog toga što Beograd preko tog mosta isisava Banat, da li zbog tog što se pesnik u kapitalističkom Beogradu oseća stranac. Revolt muči tu pesnika, a pesnik ne može da nađe pogodan izraz, zamuckuje, bori se sa stihiskim naviranjem osećanja i na kraju završava pesmu revokacijama Morače koja na sebi mostova nema, strojeva nema, železnica nema, i tako gola pesniku je žica.

Pesme Janka Đonovića nemaju dovoljno snage u poetskom izrazu i tamo gde one imaju da iskažu aktivni, borbeni odnos prema stvarnosti. One ne nađu prave akcente, one u kojima na oštrici duha i misli skupi gnev tlačenog naroda i poklič naroda u borbi, ne nađu ni rečitost koja bi izvirila iz osećanja revoltiranih masa, pa ni slike koje bi plastično izrazile veliku borbu naroda protiv kapitalističkih eksploatatora i fašističkih porobljivača.

Njegovo siromaštvo izraza svodi se vrlo često na ovakve stihove, koji ni izdaleka (ni u dalekim aluzijama) ne iskazuju pokretački duh i snagu borbe demokratskih naroda u Španiji nisu »Mi pronosimo plamenu zastavu mržnje i ljubavi visoko, visoko«.

U ciklusu »Mostovi« ponovio se vidljivije stav Janka Đonovića prema gradu u odnosu na njegov zavičaj. Pesme »Gradsko nebo« i »Riječi o ljubavi« izražavaju njegovo osećanje duševne teskobe u gradu, gušenja u gradskom vazduhu, bezidejno idealiziranje zavičaja, rodnog kraja u kome nema betona i šina, mostova i laži:

»Pismonošo dragi, ti ne znaš
kako su meni prazna, krvava jutra,
kako sunce mrači nad ovom sobom,
i od njega ostaje na golom zidu
samo crni, vreli žig!«

Ovi teški doživljaji su i u viđenju patnje, stradanja eksploatisanog radnog naroda, u viđenju njegovih bednih materijalnih uslova pod kapitalizmom, ali revolt protiv takvog položaja radnog naroda ostaje u pesniku, ne dobija karakter i poetski izraz opštega, već je njegova lična reakcija, rastvorila se u njegova lična razočarenja, u njegove lične nostalgije za rodnim zavičajem, u kome on kao da je imao više sreće, uživao više lepote, pa i društvene pravde. U ciklusu »Mostovi« je i pesma »Ljubav« kojoj nije bilo mesta u zbirci, jer je sva grubo formalistička, ružna u invenciji, u slici, sva osećajno i u slikama deformisana.

Ciklus »Iza žica« sadrži pesme pisane u zarobljeništvu. I u njoj je uočljiva karakteristika poezije Janka Đonovića koju smo podvukli kada je reč o njegovoj poeziji sa društvenom tematikom, i u njoj on prvenstveno poklanja pažnju sebi, pitanjima svoje ličnosti. To što je rat morao svom snagom zapljusnuti i zarobljeničke logore, to što su oni bili jedan deo terena i fronta na kome se odrazila velika bitka između fašizma i snaga narodne demokratije, to je nevidljivo u ovom ciklusu Janka Đonovića. Janko Đonović piše o logoru jednu intimnu osećanju pesmu »Pišem ti kao sebi« u kojoj ima lepih, toplih, lirskih stihova, ali izolovano od događaja koji su duboko potresli svet.

— »Ronim u ovo tkanje koje kraja
nema
kao sunčev slap u travni greben —
da se nadišem jedre samoće i bilja,
da se, umoran, za sobom okrenem.«

U zarobljeničkom logoru, po pesniku, nalaze se, samo živi kosturovi, u njima nema duha, nema one životne snage rodoljublja koje je nosilo naše ljude u zarobljeničkim logorima, držala ih uspravne, izdržljive do kraja snage, da podnesu i glad i torture, i sve nostalgije za zavičajem, lične drame i tragedije. Ono što za robljenik nosi kao jedino dobro u svojim grudima u Đonovićevom zarobljeničkom logoru, to je sunce. Unutrašnje vatre koja je bila najbodriji pokretač u zarobljeniku, a koja se nalazila u aktivnoj veri da će se savladati varvarski neprijatelj slobode i čoveka — fašizam, nema u Đonovićevom zarobljeniku. Samo mu je od svih životnih ideala ostalo kao brodolomniku sunce »krupno, jarko, plamtjeće«, a peče ga pitanje neizvesnosti, da li će doveka gmizati po prahu logora. Đonović u logoru ne upravlja pogled borbenim snagama naroda, već suncu kome je u pesmi prilepljen epitet da je »ribelsko«, što treba da znači da je ustaničko.

U pesmi »Kolona« viđenje zarobljenika koji pripadaju sovjetskim narodima ne inspiriše pesnika motivima o Crvenoj armiji, o njenoj oslobodilačkoj snazi, već se uglavnom zadržava na slici kolone, slici koja po unutrašnjem izrazu nije u srazmeri sa pesnikovim doživljajem veličine značaja slova S.Y. (Sovjetske Unije).

Obeležje pesama iz zarobljeničkog logora Janka Đonovića je samoća i izolacija. (To obeležje je u drugojačijem lirskom izrazu sublimirano u poeziji Milana Dedinca). On je u pesmi »Moje sunce« »sam na svijetu«, a u pesmi »Majka« on živi samo od sećanja na domaće ognjište, na zavičaj. U toj pesmi Đonović je pokušao da autobiografski oživi svoje detinjstvo, davši mu tople, intimne lirske akcente koji su izrasli iz bola za izgubljenom slobodom i izgubljenim rodnim krajem. U toj autobiografiji pesma ima vrlo upečatljivih slika života porodice u brdskom kraju Crmnice.

Koliko je izolacija Đonovićeva u pesmama iz zarobljeničkog logora od borbe naroda velika pokazuje pesma »Djeca rata«. Njegova deca nisu deca otadžbinskog rata, deca koja su izrasla u borbi sa fašizmom, sa okupatorom, sukobljena u ilegalnim i u vojnim akcijama sa neprijateljem. To su deca u koje je rat utisnuo samo užas smrti, tragedije, prizore pogubljenja, katastrofe. To su deca koju u ratu nije preporodio veliki životvorni dah revolucije. Ona su razrivena ratom, uništenih nerava, ona su, kako pesnik kaže, ostala bez čula.

Pesma »Mir« nema revolucionarnog stvaralačkog daha, već je mir zamišljen kao epilog katastrofe, kao kraj tragedije, samo kao izlaz iz pogubnoga i nepodnošljivoga pakla. To nije slika mira u kome će se razviti velika borba za socijalizam.

Đonović teško izlazi iz subjektivne učaurenosti i u svojoj posleratnoj poeziji. Ciklus njegovih pesama iz posleratnog perioda nosi naziv »Vrijedi živjeti na svijetu«. Već sam taj naziv koji je i naziv jedne njegove pesme, pisane u logoru za vreme rata, ne slaže se sa onom ogromnom ljubavlju, oduševljenjem za život koje su revolucionarne snage pokazale kada su se borile protiv fašizma i kada su pobedile neprijatelja, kada su srušile u svojoj zemlji i porobljivački kapitalizam. U zemlji koja je izvojevala borbu protiv kapitalizma i koja izgrađuje socijalizam ne postavlja se pitanje da li je vredno živeti na svetu ili ne. Takvo pitanje ne postoji kod ljudi koji nose stvaralačku dinamiku preobražavanja sveta. Ono je nužno izbilo iz pesnikovog viđenja vrednosti života u sitnim radostima, u belim kućama, u maloj deci, u nevinom i kratkom toku reka, u doživljajima postupaka ljudi lično prema njemu, humanističkih i intimno osećajnih. Pesma koja je u današnjici vrednost života našla u sitnome, u ličnome, izvan društvenih i narodnih revolucionarnih akcija i dela morala se završiti onako zamagljenom strofom u kojoj se ne kazuje sadržajno ništa osim metafizičke himne životu u puno apstraktnim formulama kao što su »vječni život«, »sveto pravo«.

»O, bdij, nad nam, ti vječni živote,
bdij nad nama, ti sveto pravo —
kada je na suvoj, ispucaloj zemlji
raskasapljeni, krvavi čovjek
pružao ruku za pomoć«.

Te apstrakcije ima i u drugoj pesmi istog ciklusa, u pesmi »Krvavi gnjat« gde je postavljeno i ovakvo pitanje: »Je li to skok iz carstva nužnosti u carstvo slobode«, u kojoj je veličina zemlje omerena žalošću majki, sestara, i kamenim lukom Apenina koji se sunovraća. Pesma »Krvavi gnjat« je sva rastrzana, porušenog jedinstva u ideji i osećanjima, puna nabacivanja revokacija ko je jedne s drugom veze nemaju.

U ciklusu su pesme vezane za prve dane oslobođenja: »Dva dana života«, »Povratak«, »Zvona«. I u njima je praznik slobode zabeležen intimnim doživljajem, i tu praznik slobode nije opevan kao narodna svetkovina i tu su radost i sreća izraženi u ličnome, u preokupaciji sobom, u blagovanju što usamljeni, umorni čovek može da nađe leka svome krvavom lutanju u rodnom zavičaju. Samo u pesmi »Zvona« odzvanja patos pozdrava narodnoj slobodi, himna slobodnim obalama Jugoslavije. No i tu se uznesenost patosa kvari poslednjim stihovima u kojima zastave u pozdrav bujaju sa prozora, sa katarki, sa kamiona, »bujaju kao slapovi ovih tužnih i veselih zvona«.

Vrednosti poezije Janka Đonovića nalaze se u njegovom snažnom doživljavanju podneblja svog kraja, gorske prirode, gorskih tokova, goleti i života čobanskih koliba, u ljubavi prema malom čoveku, svome zemljaku, u lirskim motivima kada osećajno revocira detinjstvo ili doživljaj ljubavi. Njegove prve pesme obeležavale su pesničku individualnost u velikoj meri sirovu primitivnu, stihijski razmahnutu, ali u izvesnoj meri osobenu i markantnu. Detaljna analiza stihova njegove poezije, međutim, otkrila bi još mnoge druge nedostatke kako sadržajne tako i formalne. Stih njegove poezije je često lišen melodičnosti, a jezik i ako svež, i ako ima u sebi daha planinskih gora, sadrži u sebi velikim delom sastojke koji nisu boljeg pesničkog kvaliteta. Ima u njegovim stihovima i nelogičkih i nerazumljivih misli i figura (na primer: »O, tebi, ribelsko sunce dižem ovaj akcent neutešni«, »zahodi rastu«, logor kao neistrta mrva kipi, »i ubraše krvave jabuke bune«.)

Janko Đonović bi se morao osloboditi stihijnosti u svome stvaralačkom radu, raditi mnogo više na svojoj poeziji i mnogo je više obogatiti savremenošću revolucionarnog života naroda, kao što je u nekim svojim ranijim pesmama nagovestio.

Velibor GLIGORIĆ

REVIZORI-SARADNICI I REVIZORI-BIROKRATI

Revizorski posao vrše u našoj zemlji državne, invalidske, narodnofrontovske i još poneke privatne prodavnice. Državne i društvene prodavnice preuzimale su postupno prodaju štampe širom zemlje upravo zato, jer su revolucionarne promene i razvitak naše štampe uslovili formiranje novog širokog aparata za njeno rasturanje. S pravom se očekivalo da će rukovodstva i nameštenici preduzeća za rasturanje naših novina i časopisa shvatiti u punoj meri odgovornost svog posla, odbaciti merkantilizam kao ružan i štetan ostatak prošlosti i shvatiti, u prvom redu, da izvršavanje svih političkih, ekonomskih i kulturnih zadataka u velikoj bici za Petoljetku, za socijalizam, delotvorno pomaže naša štampa.

Baš zato što su »Književne novine« od samog početka svog izlaženja naišle u našim čitalačkim masama na jak odziv i što im je tiraž u stalnom porastu, smatramo za potrebno da progovorimo o nekim revizorima, koji svojim komoditetom nastoje da priguše i ukoče sve jači interes naših radnih masa za kulturu.

Revizori naše štampe pojavljuju se u našem novom društvu kao saradnici na velikom poslu svestranog uzdizanja naših naroda i izgradnje zemlje. Takvih revizora, naravno, ima kod nas. Oni se trude ne samo da rasture našu štampu, nego svojim primedbama pomažu listu da otkloni nedostatke u ekspediciji, da uvaži želje čitalaca u odnosu na sadržaj lista i slično, kao što je slučaj sa radom beogradskog »Preduzeća za rasturanje štampe i propagandnog materijala«, drugova iz »Naše štampe« sa Rijeke, revizora iz Splita, Prijedora, Zemuna, Uba, Titovog Užica, Peći i drugih. Drugovima iz Beograda moglo bi se primetiti da još ne kontrolišu sve svoje prodavnice pa se tako događa da neki kiosci, kao na primer onaj na uglu Jevremove i Višnjićeve ulice, uopšte ne dobijaju »Književne novine« ili da ih neke prodavnice, kao »Prosvetina« na Terazijama, drže zabačene pozadi u stelažama, a u izlogu nekakav stari broj, sav požuteo od sunca.

Nedavno su »Književne novine« pisale o prodavcu iz Raše, koji, zbog svoje činovničke komotnosti, maskirane teškoćama oko prepiske i obračuna »ako sve ne proda«, objektivno sprečava da naša štampa (u ovom slučaju »Borba« i »Književne novine«) dospe u ruke onih kojima je namenjena i koji na nju čekaju. U Raši, konkretno, ljudi čekaju u redovima da bi dobili novine.

Slučaj iz Raše prilično je tipičan za jedan deo revizora u našoj zemlji. Postoji više mesta u kojima su revizori odbili da prodaju »Književne novine« jer »nisu sigurni« da će prodati toliki broj primeraka da bi im se trud »isplatio«, uzevši u obzir troškove oko prepiske i obračunavanja. Pejanović Đorđe iz Iriga na primer piše da »neće da radi na svoju štetu«. Ili, neki drugi, odbijaju da prodaju »K. n.« jer, navodno, na njihovom području nema interesa za ovaj list. Tako je na primer frontovska organizacija iz Beočina primala tri primerka »K. n.«, a u junu obustavila i to. A iz Beočina, malo posle toga, aktiv omladine nepotpune gimnazije pretplatio se na sto dvadeset i tri primerka »Književnih novina«. Slično, Milorad Milenković, revizor iz Borova ili podružnica »Ljudske pravice« iz Trbovlja odbili su da dalje rasturaju »K. n.« ma da na njihovim područjima, kako smo se osvedočili, postoji interesovanje za ovaj list. Ovakvih primera moglo bi se navesti više.

Kako neki drugovi vode malo računa da naša štampana reč, namenjena narodu i u interesu naroda, dođe u ruke čitalaca, vidi se i po sledećem slučaju: U Novoj Gradiški prodavao je »K. n.« privatnik. Invalidsko preduzeće »Iskra« preuzelo je prodaju novina i umesto da povisi broj primeraka, što bi bilo i prirodno i što spada u dužnost preduzeća, njegova podružnica iz ovog kraja ljubazno nam je javila: »Izvolite slati deset komada manje«.

Za vreme letnje sezone administracija »K. n.« obratila se revizorima u primorskim mestima sa predlogom da povise broj primeraka. Neki su, kao oni iz Rijeke, pravilno shvatili zadatak, drugi uopšte nisu odgovorili ili su odgovorili negativno. Administracija je na svoju ruku povisila broj primeraka svima revizorima primorskih mesta, i oni su sve te brojeve prodali. I ne samo u letnjim mesecima nego je većina do danas zadržala taj broj primeraka.

S druge strane postoje primeri koji svedoče kako se pravilnim radom postižu zavidni uspesi. Makedonsko selo Drenovo u Kavadarskom srezu prima i čita sedamdeset primeraka »Književnih novina«, knjižara Narodnog fronta u Peći (Kosmet) prodaje 200 primeraka, na Ubu se rastura 100 komada, dok »Jugoreklam«, invalidsko preduzeće za Ljubljanu prima svega 250 primeraka, Skoplje 200, a Celje 15 primeraka. Očito je da se ne radi o jeziku, jer ako makedonski seljaci iz Drenova čitaju »K. n.« onda to mogu svakako i građani navedenih gradova. Isto je tako neshvatljivo da revizori mesta kao što su Ogulin, Ruma, Kotor, Jajce, tvrde da u njihovim mestima nema interesa za probleme koji se tretiraju u »Književnim novinama«.

Iz navedenih primera jasno se vidi da postoji ogromna nesrazmera između zahteva i potreba čitalaca i volje revizora da odgovore tim zahtevima i potrebama. Neki revizori još nisu naučili ni da zadovolje već zainteresovane čitaoce, kojih je u našoj zemlji svakog dana sve više, a kamoli da sa svoje strane probude interes i rasture našu štampu i tamo, gde taj interes za određene listove, kao što je slučaj sa »K. n.« još nije u punoj meri došao do izražaja.

Odgovorni drugovi u Savezu invalidskih organizacija, koji ima najveći broj prodavnica novina, a isto tako i frontovske organizacije, angažovane na ovom poslu, treba da ozbiljno uzmu u pretres čitav ovaj problem, koji je jedno od pitanja kulturnog uzdizanja naših radnih masa. To pitanje se ne sme tretirati činovničko-birokratski ni usko-merkantilno. Uneti našu štampu u narodne mase, dostaviti čitaocima list koji treba i hoće da čitaju — to je visoka i časna dužnost o koju se trudbenici na rasturanju štampe ne smeju ogrešiti.

R. Nj.

Pripreme za proslavu tridesetogodišnjice Cankareve smrti

U Sloveniji se vrše velike pripreme za proslavu 30-godišnjice smrti Ivana Cankara, koja pada na dan 11 decembra ove godine. Orkestar Slovenačke filharmonije, zajedno sa velikim horom i solistima, izvešće 9 decembra »Slugu Jerneja«, muzičku kompoziciju Matije Bravničara. Idućeg dana po podne biće otvorena izložba Cankarevih rukopisa i dela u izložbenoj dvorani Narodne i Univerzitetske biblioteke u Ljubljani, dok će Umetnička zadruga otvoriti izložbu Cankarevih crteža i crteža raznih autora koji se odnose na Ivana Cankara. Istog dana uveče biće priređena svečana akademija u Ljubljanskoj operi. Na sam dan 11 decembra održaće se svečana pretstava Cankarevih dramskih dela. U nedelju, 12 decembra, pre podne, biće otvorena Cankareva rodna kuća u Vrhnici, a otkriće se i Cankarev spomenik u Ljubljani i otvoriti njegova radna soba na Rožniku u Ljubljani. U izdanju »Državne založbe Slovenije« izići će u tri knjige sva korespondencija Ivana Cankara u redakciji dr Izidora Cankara, dok će »Slovenski književni zavod« izdati prvu knjigu od četiri knjige Cankarevih izabranih dela, u redakciji Janeza Logara i Borisa Merhara. Decembarski broj časopisa slovenačkih književnika »Novi svet« biće posvećen Ivanu Cankaru. Ovaj broj će, između ostalog, doneti i dve jos neobjavljene novele Ivana Cankara.

---

principu u leto, o vrelom principu pri javljanju vrućine, o hladnom principu u pojavi hladnoće i tsl., — dakle realistički princip u socijalističkom realizmu, po mišljenju druga Fadejeva, javlja se samo kao kritika svega negativnog, zaostalog učmalog u našoj stvarnosti. A kakav je to realizam koji ne vidi u našoj realnoj stvarnosti ništa pozitivno? — Pa za to postoji romantizam! — odgovara drug Fadejev. Osakativ, opsekav, »sakrativ« na Prokrustovoj postelji svoje sheme realizam, A. Fadejev spaja tu svoju unakaženu žrtvu sa romantizmom, koji je takođe pošteno opsečen, osiromašen, jer kako se javlja ne kao sastavni deo, ne kao funkcija socijalističkog realizma, već kao neki »princip« vredan sam po sebi, on se sam otkida od realnosti, od zemlje, od žive socijalističke stvarnosti. I eto od spajanja dveju tako isušenih apstrakcija slabačkih »principa« drug Fadejev hoće da dobije zdrav socijalistički realizam! Premda on i upoređuje književnost sa mičurinskom jabukom, — sumnjam da bi Mičurin ukrštao tako slabosočne roditelje u nadi da dobije od njih zdravo potomstvo.

Vidimo da drug A. Fadejev i teoretici koji razvijaju njegove misli, ustvari, preuznose romantizam nad realizmom. Ustvari kritika svega negativnog, učmalog, zaostalog, naravno, vrlo je važan zadatak, ali je mi negujemo u ime afirmacije, a ne kao kritiku radi kritike. A pošto po shemi druga Fadejeva oblast afirmacije pripada romantizmu, znači vodeća, odlučujuća uloga pripada upravo romantizmu. Drugovi koji dele ovo mišljenje morali bi, ako bi hteli — da upotrebimo njihov omiljeni izraz, biti »potpuno« ili »do kraja« dosledni, — prekrstiti socijalistički realizam u socijalistički romantizam! Slabo bi se samo takav romantizam pokazao pri proveravanju socijalistički...

Operišući apstraktnim pojmom »progresivnoga romantizma« naši drugovi objektivno pomažu skretanje sovjetskih književnika na stvaranje dela otkinutih od realne romantike našeg života. Oni su skloni da izjednače romantizam sa »neverovatnošću« dok revolucionarna romantika sovjetske književnosti pretstavlja, kako je naglasio drug A. A. Ždanov, izraz realne romantike same naše socijalističke stvarnosti.

U književnosti još ima tendencija lažne romantike, nastavljanja pod našim novim sovjetskim istoriskim uslovima stare tradicije stavljanja nasuprot poeziji i pesniku — »grube proze« života. Vera Inber je lepo pisala na stranicama »Literaturne gazete« o pesniku L. Martinovu »koji se zamotava u romantički plašt buntovnika-osamljenika. On ne shvata da je ta odeća beznadežno oveštala. Štiteći u svoje vreme francuskog romantika raspaljenog uvredama od hladnoće buržoaskog društva, njegova se odeća kod nas pretvorila u starudiju koja zasmejava«. A nekad je i to bio »napredni romantizam« svoje vrste, forma protesta protiv buržoaske podlosti!

Vrlo je uvredljivo za našu stvarnost, što realno postojeći današnja opipljiva, živa romantika isključuje se od strane teoretičara »novog romantizma« iz realnosti današnjega dana i koju oni primenjuju samo na »romantičku budućnost« B. Bjalik piše:

»Ono što je za književnika u prošlosti činilo dva zadatka, — realistički zadatak — da slika čoveka onakvog kakav jeste i romantički zadatak da ga slika onakvog kakav može i mora postati, — pretvorilo se u umetnosti socijalističkog realizma u jedan zadatak, jer ta umetnost ima pravo da pokazuje kao tipično ono što danas još nije čvrsto, ali što mora sutra postati čvrsto«. (»Oktobar« № 11, 1947, str. 189).

A. Fadejev je nacrtao u likovima svojih mladogardejaca sovjetskog mladog čoveka u isti mah kakav jeste i kakav mora biti. Znači li to da je Fadejev »pokazao kao tipično ono što danas još nije čvrsto, ali što mora sutra postati čvrsto«? Ne! U tome se i sastoji vrednost romana A. Fadejeva što je u njemu oličena naša realna omladina, što su mladogardejci, uza svu izuzetnu veličinu svoga podviga, tipični i karakteristični za našu herojsku omladinu, koju je vaspitala partija Lenjina—Staljina. Njihova duhovna veličina nipošto nije »slabački izdanak budućnosti«! To je naša čvrsta sadašnjica, naša današnja slava i gordost.

Znači još se jednom kod druga Bjalika ispoljil nepoverenje i prema realizmu i prema samoj našoj stvarnosti.

Pogrešku druga A. Fadejeva u slikanju boljševičkih likova, koja mu se omakla u romanu »Mlada garda«. Bjalik objašnjava time što je Fadejev »nedovoljno romantizovao« te svoje junake. Međutim Fadejevljeva pogreška je upravo suprotnog karaktera: on se ogrešio o svoj umetnički metod-socijalistički realizam. Nacrtao je Valjka i Šuljgu ne-realistički, ogrešiv se o jedan od glavnih zahteva socijalističkog realizma; slikati ljude u njihovom socijalnom delanju, u borbi. Lenjin je pisao Gorkome: »Ne shvatajući dela, ni ljudi se ne dadu shvatiti drukčije nego... spolja«. Fadejev je otkinuo boljševike, koje je slikao, Valjka i Šuljgu, od njihovog partiskog dela, pretstavio čitaocu samo njihove razgovore jednog s drugim pa pogreške i neuspehe. Otstupio je od životne istine pokazavši boljševike kao neiskusne, nevešte rukovodioce, netačno, neživotno naslikavši njihove odnose sa komsomolskom omladinom. Zato u slikanju boljševika drugu A. Fadejevu nije pošlo za rukom da izrazi realnu, herojsku romantiku našeg života, partiskog rada i borbe. Pisac je pošao u tom slučaju po liniji lažnoga, otkinutog od realnosti romantizma, koji se nije izrazio u delima već samo u razgovorima junaka. On se istina svojski trudio da »romantizuje« Šuljgu i Valjka, — i u tim njihovim razgovorima, i u sceni tragično besplodne pobune u nemačkoj tamnici, i u drugim trenucima, — ali takav romantizam otkinut od socijalnoga dela junaka, otkinut je od socijalističkog realizma, besplodan, može dovesti samo do unakaženia životne istine. A Bjalik žali što se drug A. Fadejev »nedovoljno« udubio u taj lažni romantizam!

Članak druga Fadejeva »Zadaci književne teorije i kritike« bio je štampan u raznim časopisima i zbornicima pa i u zborniku »Problemi socijalističkog realizma«. U tom zborniku je štampan i članak druga B. Bjalika »Gorki i socijalistički realizam« koji sadrži karakteristične pogreške za Bjalikove »romantičke« tendencije. Umesto da podvrgne kritici netačne postavke tih članaka, redakcioni kolegium zbornika, u kome je bio i autor ovih redova, zadovoljio se tim da u predgovoru zbornika u opštoj formi ogradi se od spornosti, »diskusionosti« niza postavki u člancima. Na taj način, od strane autora ovih redova bila je pokazana idejno-teoretska neodlučnost, neumešnost da brzo i na vreme ukaže čitaocu na suštinu lažnih shema koje sakate definiciju socijalističkog realizma.

Znači, za poslednju godinu i po u našoj teoriji i kritici nagovestila se lažno-romantička tendencija svoje vrste. Njeni pretstavnici zaboravljaju da svaka nova istoriska epoha rešava pre svega svoje, nove istoriske zadatke. Pritom ona uzgred rešava i ona pitanja koja nisu mogla naći rešenja u prethodnoj epohi. Ali definisati osobenost epohe polazeći od toga kako je rešila stare u prošlosti nerešene zadatke, — znači odricati novinu toj epohi, njenoj kulturi, nauci, umetnosti. A naši drugovi u svoju definiciju socijalističkog realizma stavljaju kao osnovno upravo pitanje o tome kako se rešava u njoj stari, u prošlosti nerešeni zadatak spajanja realizma s romantizmom.

»Autor slika istoriju filozofije, — govorio je drug A. A. Ždanov o knjizi G. Aleksandrova, — i hod razvitka filozofskih ideja i sistem kao ravnomerni evolucioni hod razvitaka putem porasta kvantitativnih promena...

...Autor na strani 475 govori da filozofske teorije stvorene do Marksa—Engelsa, premda su i sadržale ponekad i velika otkrića, nisu ipak bile do kraja dosledne i naučne u svima svojim zaključcima. Takva definicija odlikuje marksizam od predmarksističkih filozofskih sistema samo kao učenje, do kraja dosledno i naučno u svima svojim zaključcima. Prema tome marksizam se odlikuje od predmarksističkih filozofskih učenja samo time što te filozofije nisu bile do kraja dosledne... (»Pitanja filozofije«. No 1, 1947. str. 257).

S gledišta književnih teoretika, čije poglede smo analizirali, književnici prošlosti nisu samo bili »do kraja dosledni« u stapanju realizma sa romantizmom

Svaka je zbrka protivurečna, — zato i jeste zbrka! S jedne strane sam pojam realizma naši teoretici svode samo na negaciju, kritiku stvarnosti; a s druge strane zaboravljaju da je realizam u književnosti prošlosti i ustvari bio najvećim delom kritički realizam, i idealiziraju, »romantizuju« ga, okitiv ga skoro svima osobinama socijalističkog realizma, zapazivši u stvaralaštvu umalo ne svih krupnih književnika iz prošlosti »stapanje realizma sa revolucionarnim romantizmom!«

Pitanje o istoriskoj novini, osobenom svojtsvu socijalističkog realizma ima vrlo ozbiljan značaj za stvaralačku praksu naše književnosti. Sekretar CK KP(b) Azerbejdžana H. Hasanov u članku »Stvarajmo visokoidejna umetnička dela« (»Pravda«, № 254, 10 septembar 1948 g.) obraća pažnju, kao na jedan od najvažnijih uzroka odvojenosti niza azerbejdžanskih književnika od savremenosti, jedan od uzroka nedostataka i pogrešaka u njihovim delima, — na činjenicu što mnogi književnici »još uvek slabo vladaju metodom socijalističkog realizma, što nisu sebi dovoljno objasnili u čemu se on bitno razlikuje od kritičkog realizma prošlosti, što se rđavo snalaze u pitanjima poljševičke partijnosti sovjetske književnosti«. Razne koncepcije koje brišu granice između socijalističkog realizma i književnih pravaca u prošlosti stvaraju uslove za neshvatanje značaja principa partijnosti kao osnovnog principa socijalističke estetike: te koncepcije mogu samo pojačavati pojavu otkidanja književnosti od savremenosti. Mi duboko poštujemo sve najbolje tradicije literature prošlosti, bez čijeg nastavljanja i razvitka ne bi mogla postojati ni razvijati se ni naša sovjetska literatura, ali mi imamo na umu i to da se te tradicije mogu nastaviti i razvijati samo na osnovi idejno umetničkog novatorstva naše književnosti.

U broju vodećih postavki naše estetike mora biti i postavka o poeziji i romantici naše realne socijalističke stvarnosti. Ovde moramo polaziti od uputstava partije, od rukovodećih partiskih dokumenata, gde spada i govor druga A. A. Ždanova na Svesaveznom kongresu književnika i njegov članak o časopisima »Zvezda« i »Lenjingrad«, a takođe od tradicija naše velike ruske revolucionarno-demokratske estetike, koju su razradili Bjelinski, Černiševski, Dobroljubov. Oni su se borili za realističku umetnost koja je neprijateljski raspoložena prema svim oblicima, pa i najtananijim, bekstva od savremenosti. Čuvena teza Černiševskoga: lepo — to je život, — odgoneta nam se u naše vreme kao postavka da je lepo — naša socijalistička stvarnost, naše p... bedonosno kretanje prema komu... mu. Vratićemo se ovim pitanjima.

V. Jermilov

RAZVOJ KULTURNO-PROSVETNE I UMETNIČKE DELATNOSTI PO NAŠIM RUDNICIMA

Po rudnicima naše zemlje, odmah posle oslobođenja počeli su da rade analfabetski tečajevi, a u sledećim godinama taj rad se odvijao sa više plana. Krajem prošle i početkom ove godine, na poziv rudnika Zvečan, počelo je višemesečno takmičenje, koje su prihvatili radni kolektivi svih rudarskih preduzeća i u kome su postignuti značajni uspesi. Ovo takmičenje se još više proširilo i omasovilo u veliko svenarodno takmičenje u čast V kongresa KPJ i I kongresa JSJ. U tom pogledu treba istaći rezultate koje je postigao radni kolektiv rudnika Trepča, gde je dosada opismenjeno više od 70% nepismenog radništva. Slično je i sa radnicima Mostarskog rudnika uglja, gde je samo u toku ove godine opismenjeno više od 50% nepismenih radnika, a do kraja godine biće opismenjeno oko 80%.

Uporedo s tim radom na likvidaciji nepismenosti odvija se i rad na popularizaciji knjiga i formiranju biblioteka, te je danas neznatan broj rudnika (uglavnom manjih) u kojima nisu već oformljene biblioteke. Ove biblioteke raspolažu sa oko 40.000 raznih stručnih knjiga, beletrističke i dela iz marksističko-lenjinističke literature, a broj čitalaca penje se na nekoliko hiljada. Među ovim preduzećima radnici Zasavskog basena raspolažu sa oko 10.000 knjiga, rudnik Trepča sa oko 6.000 knjiga, a isto tako veliki broj knjiga imaju Borski rudnik, Majdanpek, Aleksinački rudnici itd. Po svim većim preduzećima otvorene su knjižare, te je na taj način omogućeno rudarima da dođu do onih knjiga, koje oni žele. Sama organizacija knjižara nije još uvek na dovoljnoj visini, nema dovoljno stručnog osoblja, ali ipak zahvaljujući pomoći partijskih organizacija njihov rad se neprekidno poboljšava.

Sem toga otvoreno je nekoliko domova kulture, koji su već postali kulturni centri žarišta kulturno-prosvetnog rada po preduzećima. U njima se odvija intenzivan kulturno-prosvetni rad i pružaju sve mogućnosti za kulturno-prosvetno uzdizanje rudara. Tako je u toku ove godine održano u njima preko 100 popularno-naučnih predavanja, na kojima su se rudari upoznavali sa osnovnim pojmovima iz prirodnih i drugih nauka, a broj političkih predavanja održanih samo u toku prvog polugodišta ove godine na saveznim ugljenokopima penje se na više od 300.

Rad na idejno-političkom uzdizanju rudara iako je napredovao u znatnoj meri, još uvek je slab i odvija se neplanski. Istina, po svim preduzećima postoje čitalačke grupe i marksistički kružoci, na čijim sastancima se proračuju najaktuelniji članci iz dnevne štampe, izvodi iz dela naših i sovjetskih pisaca, kao i iz marksističko-lenjinističke literature, ali u tom radu ne postoji još dovoljno sistema, čvrstine i upornosti. Svakako da je tu osnovna slabost što se idejno-politički rad ne povezuje sa borbom za proizvodnju i što se suviše sporo prilazi pravilnom objašnjenju političkih događaja u zemlji i u svetu i popularisanju svih onih uredbi, koje donosi Savezna vlada za poboljšanje životnih uslova rudarskih radnika.

Što se tiče kulturno-umetničkog života i on se neprekidno razvija. U preduzećima postoji 20 kulturno-umetničkih društava i grupa (u Trepči 2 kulturno-umetnička društva), a broj njihovih članova penje se na nekoliko hiljada. U toku ove godine ova društva su dala preko 50 priredbi, a broj posetilaca iznosi oko 10.000. Kvalitativno njihov rad još uvek ne zadovoljava i zato bi radi poboljšanja tog rada bilo potrebno pomoći im potrebnim stručnim kadrovima, a njihovu delatnost usmeriti ka idejnom i političkom uzdizanju. Utoliko je to potrebnije što postoje svi uslovi i mogućnosti za njihov rad. Među ovim društvima i grupama posebno mesto zauzima hor »Titovih crnih pionira« iz Trbovlja, koji je svojim uspesima postao poznat širom čitave naše zemlje.

Znatan doprinos razvitku kulturno-umetničkog života po našim rudnicima pretstavljaju gostovanja naših naj poznatijih umetničkih društava i grupa poznatih književnika i umetnika.

Tako je prošle godine umetničko društvo hrvatskih seljaka »Seljačka sloga« gostovalo po našim rudnicima u Bosni i Srbiji, dok je omladinsko društvo »Ivo-Lola Ribar« u toku ove godine gostovalo u najvećim rudarskim centrima po Sloveniji i Srbiji. U čast V kongresa KPJ deset najboljih sindikalnih umetničkih društava iz Beograda gostovalo je po većim rudnicima širom čitave zemlje, a pre izvesnog vremena grupa beogradskog baleta gostovala je u Trepči. Ova gostovanja su utoliko značajnija što su pored svoga umetničkog karaktera, doprinosila produbljivanju i učvršćenju bratstva i jedinstva naših naroda.

Vidno mesto u kulturnom uzdizanju naših rudara igraju bioskopi, koji postoje po svim većim preduzećima. Tako već dosad u rudarskim preduzećima postoji oko 30 bioskopskih dvorana, 25 kinoaparatura, broj sedišta penje se do 12.000, a filmovi dolaze redovno 1—2 puta nedeljno. Naročito je važno naglasiti da se broj posetilaca neprestano penje, kao i da se vodi računa o idejnoj sadržini filmova koji dolaze. Najveći uspeh imaju sovjetski filmovi, koji prikazuju život i procvat u otadžbini socijalizma.

Jedna od velikih slabosti na tom polju leži u malom broju filmova sa tematikom iz rudarskog života, oskudici popularnih stručnih rudarskih filmova i zato bi naša filmska preduzeća trebala što ozbiljnije da se pozabave tim pitanjima.

Što se tiče izdavačke delatnosti ona se snažno razvila baš u toku ove godine. Pored stručnog časopisa »Rudarstvo«, koji izdaje Ministarstvo rudarstva FNRJ, osam većih radnih kolektiva izdaju svoje listove, sa ukupnim tiražom preko 15.000 primeraka. Širi razmah na ovom polju u znatnoj meri ometa nedostatak štamparija, tehničkih sredstava i potrebnog stručnog kadra. Ministarstvo rudarstva FNRJ u toku ove godine izdalo je veći broj stručnih knjiga i publikacija a iste se u velikom broju prodaju po našim rudnicima. Svakako da bi taj broj bio još i veći, da je bilo više agitacije od strane uprava preduzeća i sindikalnih organizacija.

Početkom decembra izlazi iz štampe »Bilten udarnika, racionalizatora i novatora rudarske industrije«, koji izdaje Ministarstvo rudarstva FNRJ, a čije će izlaženje doprineti u znatnoj meri omasovljenju i uzdizanju udarnika, racionalizatora i novatora po našim rudnicima.

Naši rudari koji se nalaze u prvim redovima borbe za ispunjenje Plana, vrše svakog dana nove napore za podizanje svog kulturnog i opšteg nivoa, a tim ujedno i za razvoj kulturnog života u našoj zemlji.

Branko N. ĐUKIĆ

Muzej narodnog oslobođenja Hrvatske

Muzej Narodnog oslobođenja Hrvatske osnovan je septembra 1945 godine. Od prvog dana vrši se sakupljanje materijala iz narodnooslobodilačke borbe. Zbirke retkih izdanja prvih listova, propagandnih letaka iz prvih dana borbe 1941 godine, plakata pisanih rukom, kucanih na mašini, šapirografiranih, litografiranih, karikatura, crteža, partizanskih početnica, prvih zidnih novina i zidnih čitanki, članaka druga Tita umnožavanih rukom, narodnih pesmarica, prvih štampanih knjiga i dnevnika, raznih odluka AVNOJA i ZAVNOHA, materijala iz partizanskih škola, primeraka omladinske štampe i pionirskih izdanja na oslobođenoj teritoriji, raznih biltena, propagandnih izdanja, izdanja štampe na manjinskim jezicima, osobito italijanskih itd.

U muzeju se nalazi oružje koje su borci pravili u prvim danima borbe, prve ustaničke puške, koje su borci tokom borbe ukrašavali rezbarijama. Nalaze se i četnički i ustaški koljački noževi, kojima su klane žrtve fašističkog terora, zaplenjeno neprijateljsko oružje svih vrsta i neprijateljske uniforme.

Sem toga u muzeju se nalazi zbirka partizanskih pečata, isprava, objava, partizanskih činova u odredima, vojničkih džepnih novina, zatim materijala iz partizanskih bolnica.

Postoji i zbirka mašina, tehnike šapirografa, pisaćih mašina, cinkografija i delovi prvih partizanskih štamparija, štamparija »Ubogi Lazar« itd. Ima i zbirka pozorišnih kostima, koje su partizanski glumci upotrebljavali za vreme borbe, razna dramska dela, pozorišni rekviziti i komadi primitivnih kulisa. U muzeju se nalaze i originalni rukopisi naših književnika boraca i rukovodilaca, na primer zbirka pesama Vladimira Nazora u njegovom vlastitom rukopisu, koja je štampana još za vreme rata.

U muzeju je sakupljena i neprijateljska propagandna štampa protiv partizana, dokumenti o merama koje je neprijatelj preduzimao protiv boraca NOP-a, i njihovih porodica, kao: protiv Jevreja, predmeti i sprave za mučenje iz ustaških i četničkih tamnica, verige, pendreci, klešta iz Jasenovca, Lepoglave itd.

U muzeju se nalazi zbirka grafike iz narodnooslobodilačke borbe, koja je pravljena tokom borbe na oslobođenoj teritoriji, kao i čitava zbirka raznih partizanskih umetnina.

Muzej Narodnog oslobođenja Hrvatske preuzeo je jedan deo materijala sa partizanske izložbe u El Šatu. U muzeju se nalaze zbirke prikupljene u Samoboru, Rabu, Čabru, Sušaku, te primerci iz Like, Korduna, Banije, Slavonije, Dalmacije, Gorskog Kotara, Moslavine, Hrvatskog Zagorja i Međumurja. Sakupljanje materijala vrši se neprekidno.

Muzej narodnog oslobođenja u Otočcu

Ovo je prvi muzej u Lici, koji će se u idućim godinama proširiti i obuhvatiti arheološki i etnografski materijal Like, kao i materijal vezan uz istorijat Otočca.

Izložbena prostorija muzeja je ukusno uređena. Izložene su fotografije, štampa, koja je izlazila za vreme oslobodilačkog rata, oružje, razni proglasi, leci i isprave izdavane od strane narodnih vlasti (među kojima i školske svedodžbe izdane đacima prve gimnazije na oslobođenom području), te slikarski radovi Vanje Radauša, rađeni u Otočcu 1943.

OTVARANJE MUZEJA U PERASTU

Marko Martinović na času sa ruskim đacima

(Rad nepoznatog slikara)

Stari gradić Perast, koji leži pripijen uz jednu od strmih obala Boke Kotorske, imao je ovih dana jednu rijetku svečanost: proslavljena je u njemu 250-godišnjica bratskih veza Boke sa Rusijom i otvoren u spomen toga datuma novi muzej. Upravo prije 250 godina došli su prvi Rusi na tle Boke da uče »morski nauk i vladanje« u kući poznatog pomorca Marka Martinovića iz Perasta. (O bratskim vezama naših naroda i Rusa iz toga vremena pisale su »Književne novine u jednom od svojih ranijih brojeva).

U novootvorenom muzeju nalazi se i originalna slika nepoznatog slikara, koja pretstavlja Marka Martinovića na času sa ruskim đacima. Iznad slike na istom platnu ispisana su imena ovih đaka i sve titule Petra Velikog. Slika ima veličinu 140×180 cm.

U jednoj velikoj vitrini muzeja nalazi se ruska zastava koju je Petar Veliki poklonio ruskom admiralu Matu Zmajeviću, rodom iz Perasta, zbog pobjede nad švedskom flotom. U muzeju se nalaze i portreti Mata Zmajevića i Petra Velikog. Tu su izložene i slike nekih lađa na kojima su se istakli Bokelji prilikom odbrane Sevastopolja u Krimskom ratu, kao i drugi istoriski dokumenti koji svjedoče o vjekovnim bratskim vezama Boke sa Rusijom. Muzej je smješten u obnovljenoj zgradi u kojoj su nekad učili ruski đaci, a koju narod još i danas zove »nautika«.

Na dan otvaranja muzeja izveden je na malom trgu prigodan umjetnički program uz učešće nekoliko horova i muzičkih orkestara iz Boke.

Ovom prilikom izdata je i brošura Jagoša Jovanovića »Dvjestapedesetogodišnjica veza Boke sa Rusijom«. Na zgradi »Nautike« otkrivena je spomen-ploča na kojoj piše da je »1698 godine Marko Martinović Peraštanin učio u ovoj zgradi pomorce Petra Velikog pomorskoj vještini«.

A. Brajević

PRAVO JE KAKO NAROD KAŽE

Prilično težak zadatak dobili su Vita i Sava od bataljona koji je spreman čekao da protera četnike-pljačkase iz jednog siromašnog sela negde u oktobru 1941 godine. Kratko, sevajući očima vita je podnosio izveštaj štabu bataljona. Govorio je smrknuto i ozlojeđeno:

— Pištolje su za minut našli i predali, za narednika Lekića kažu da još nije k njima došao, patrole će pištaljkom povući kad se udalje pola kilometra od škole, sve što su skupili hrane ostaće u dvorištu, za deset minuta će evakuisati ceo logor. Sava je ostao da kontroliše kako ispunjavaju data obećanja. Položare su to i kukavice.

Pištolje su oduzeli našim partizanskim kuririma negde po noći četnici koji su se »zabunili«. Lekić je ubio našeg četnog lekara, pljačkali su po selu u koje je stigao partizanski bataljon.

Kad se bataljon okupio u školskom dvorištu, Sava mu je nezadovoljno govorio:

— Pogledajte, drugovi, ovo je čitav, da kažem, ministarski banket! Najveća seoska moba da se sita nahrani. Eto, kako oni ratuju, gadovi prljavi i vašljivi.

Smrknuti komesar bataljona, Mikica, prišao je kazanu sa nedokuvanom vrućom rakijom, pljunuo u njega kao da na njih same pljuje:

— Gadovi smrdljivi! — i tresnuo nogom u vrh kazana.

Prevalio se kazan a iz njega je pojurio potok rakije, niz ugaženu i sasušenu travu, iz koje je potekla para kao sa tek zadimljene vatre.

— Neka patrole skupe narod, da mu vratimo ovo što je popljačkano, — rekao je, kao da na nekome iskaljuje bes komesar Mikica. Neka patrola i tragom za njima pođe. Mogu se predomisliti pa nas ovako sakupljene iznenaditi...

Patrole su objašnjavale narodu zašto ga pozivaju, ali ipak je on, uglavnom žene, dolazio ćutljivo i preplašeno i stajao kao onemeo sve dok komesar bataljona nije počeo da govori. A on je govorio teško, zagrcavajući se svaki čas, od mržnje i prezira zbog onoga što su četnički komandanti i vojvode učinili narodu.

— Vi izgledate preplašeni, zbunjeni i prosto nepoverljivi u ovom trenutku. Treba da verujete drugovima koji su vas pozivali i objašnjavali zašto vas zovu. To su vaši borci, narodni borci, vaša braća, sinovi i zaštita od pljačke i nasilja nad vama. Istinu su vam govorili i sada kao što su vam i uvek govorili. Mi pred vašim očima, u vašim selima, zajedno sa vama živimo. Svaki dan možete da kontrolišete pođudaraju li se naše reči i dela. Od nas nemate zašto da strahujete. Neki od vas su i danas videli da smo mi oružjem razgonili pljačkaše ispred vaših kuća.

Zanemelost i tišinu u narodu prekinula je nekakva mršava žena, visoka, ogorela od sunca, sva u nekakvim sivim poderanim haljinama.

— Istina je to, braćo moja. Čekajte, sad ću ja da vam kažem. Pustite me napred.

Progurala se ona kroz uskomešanu gomilu, koja se podizala na prste da je vidi, otvarala joj put i pribijala se uz nju.

— Pred mojom kućom je to bilo. Evo... ovaj visoki je planuo i viknuo im: »Lopuže jedne, vi kao ustaše po Bosni pljačkate«. I skinuo ih dvojicu puškom, dok si okom trenuo. Stajala sam pred kućom, obeznanjena od straha, a sve mi suza suzu stizala. Poslednje dve kokoške su mi oteli. I ko zna šta bi još uzeli da ovih ljudi ne bi. A ovaj mali, evo ovo dijete, prišlo mi lepo pa veli kao matorac: »Ne boj se, majko, ne plači, priđi i uzmi što je tvoje. A što nije tvoje, vrati onome čije je, ne damo mi da vas razbojnici pljačkaju«. Dece mi moje, tako mi je rekao. A on prišao, skinuo sa onoga pušku i municiju, i onako mrtvomu veli: »Izrode jedan, zar narod pljačkaš«. I još mu je istrgao iz ruku moje dve vezane kokoške i punu torbu sa leđa, pa mi dao.

Komesar je mirno prekinuo njeno dalje pričanje.

— Sve što imam još da vam kažem, drugarice i drugovi, rekao vam je naš najmlađi drug u bataljonu, Perica — pridite i uzmite što je čije, što nije vaše predajte onome čijе je.

Gomila se sva pribijala i podizala na prste, oslanjajući se jedno drugom na ramena i želeći da vidi toga Pericu. Komesar je pogledao u gomilu pa u bataljon i dosetio se zašto se masa pribija.

— A, želite da vidite našeg najmlađeg druga i da znate ko je on? Sad ću ja da vam ispričam. Drug je abadžiski šegrt iz Konjuše. Došao u odred pre nekoliko dana, traži komandanta, i kad mu je prišao veli: »Došao sam k vama, daj mi pušku, hoću i ja da se borim«. Pogledao ga komandant pa ga pita: »A koliko, druže, imaš godina?« A on mu sasvim ozbiljno i pomalo nezadovoljno odgovara: »Što se vi za moje godine brinete? Nisam ja došao na venčanje pa da mi godine smetaju. Došao sam da se borim i dajte mi pušku«. Posle ga komandat pita, koga ima kod kuće i da li je kome rekao kuda ide. »A što da im kažem! Ja mislim da sada roditelji treba deci da kažu kuda će da idu, a ne deca njima« — odgovorio je on, gledajući pravo u oči komandanta.

Pogledali smo se ja i komandant u nedoumici šta da učinimo. »Sinko moj, — veli mu komandant, — naša je borba zaista borba čitavog naroda, od deteta do starca, svakog čoveka i svake žene, ali je ona teška. Treba biti spreman i na gladovanje, na nespavanje, putovanje i danju i noću, konačenje na otvorenom polju, na kiši, pa uskoro i na snegu, na borbu po kiši, mrazu i vejavici — kako ćeš ti to da izdržiš, kad si još nejačak, slabačak, dete koje tek treba da raste, razvija se i ojača? Ti još nemaš ni petnaest godina — čini mi se.

A on opet gleda komandanta pravo u oči: »Što vi mene, veli, plašite kišom, snegom i koječim drugim? Što ako imam tek četrnaest godina, pa da ne mogu sa vama da idem? A kako će svi ovi drugovi i drugarice da izdrže? I oni su od krvi i mesa kao i ja. Dajte vi meni lepo pušku, pa da više ne pričamo.

Pogledali smo se opet ja i komandant, klimnuli glavom i slegli ramenima i komandant mu dao svoju pušku. Pogledajte, puška je skoro veća od njega, a on stalno hoće da ide u patrolu. Eto, kod nas i deca znaju šta je pravo i šta treba da rade. A juče, došla njegova majka, donela u šarenoj torbici parče pogače, dve jabuke i zastružić kajmaka.

— A što im to pričate, druže komesare, šta će im to? — prekinuo ga je Perica, koji je sve dotle nepomično i ozbiljno stajao, kao svaki drugi borac u stroju, i kao da se to o nekome drugome govori, a ne o njemu.

— Čekajte, braćo moja, da i ja jednu kažem, — čuo se neki promukli ženski glas. Iz mase se probila suva žena u crnini, sa ispijenim licem, dugačkim povijenim nosem, zasuzelim očima i rukama stisnutim na opuštene, skoro presahle grudi. Na njoj je visila rekla i suknja kao na posavijenom dugačkom štapu. — Čekajte, ja da vama moje jade i čudo što me jutros snašlo, ispričam. Da čujete šta sam ja, kukavica sinja, doživela i kakvu sam stravu prepatila. Ovo je moje prase, poslednja sirotinja što sam za decu čuvala da se za kukavni Božić omrse. Čovek mi je proletos od proklete jektike umro, meni kukavici jadnoj. Vi mi ne date lagati. Znate da sam kuću ispraznila, stoku prodala da ga kao čoveka saranim. Decu sam golu i bosu ostavila, a evo kakve ja tralje na nogama nosim, nije me sramota da vam pokažem, sve sam sirota kunatorila da ovo mačence deci kupim, da i ona neke radosti osete. A četvoro ih imam, sve jedno drugom do ušiju, i sami znate, a ovi ljudi to ne znaju i otkuda bi mogli znati. Postavila sam sofru, iznela deci po parčence proje i praziluka, sela u kraj pa moje jade jadim, gledam kako kao samrčad teško aveljaju i mislim kako ću ih na tome održati i othraniti. Nisam ni videla kad su u kuću upala dvojica bradatih, naoružanih, i kao strašilo narogušenih... neljudi. Odjedanput, vidim deca prestadoše da jedu i potrčaše k meni, a jedan će od tih bradonja, — za srce me je ujeo —: »A zar ti, veštice zarozana, ne vidiš da su ti ljudi u kuću ušli, nego si obesila tu njušku kao kantarski teg? Ustani, — veli, — i izidider ovamo napolje da malo porazgovaramo«. Izašla sam a deca se uhvatila za suknju pa samo jecaju. »Došli smo, — veli on, — da nam daš prase«. Steglo mi se srce od jada. Kakvo prase, velim, u mojoj sirotinji i jadu tražite. Otkuda meni prase? »Kažuj ti, kopilane, gde je prase?« — izbrecnu se on na moga mališana i podnese mu pušku pod grlo. — »Ako slažeš, ubiću te kao štene«. Dete se zaceni i zajeca: »Nemoj ubiti, u... u trapu...« A on otvori trap, izvuče prase, steže ga za njušku da ne skiči, obali na zemlju, izvadi nož i zakla. Gledam ga, a suze mi briznule kao da sam ovom traljom na pištoljinu zgazila. A on me krvnički pogleda, briše nož o prase i veli mi: »šta si se zarozala, matora veštice! Slagala si me u oči, a ja sam ti prase zaklao, a ne ovo tvoje bubavo kopile«. Nisam mogla da trpim i rekla sam mu: »Sve četiri si mi moje sirote zaklao. Iz usta si im zalogaj uzeo. Ali bog će pitati«. A on dokopa prase, zabaci ga preko ramena, ceri se i arluče kao pas: »Čekaj ti toga tvoga boga, a komandant i vojvode će da jedu prasetinu«. I evo, spremili su se da ga pojedu, krv ih izela dabogda!... A sad, da vam drugu kažem. Dok su ovaj drug i gospava Lenka govorili, ja sam se sve mislila i ovako sam rešila. Ja od ovih ljudi i devojaka skoro nikoga ne poznam. Ne znam ni čiji su ni odakle su. A od njih niko mene ne poznaje i ne zna moje jade. A eto, vidite, oni su došli da i moju sirotinju brane. Da njih nije bilo, oni bi zlokućnici i kosti mome prasetu pokrcali. A da su oni napasnici počeli da pucaju, možda bi neko za moju sirotinju bio i ranjen i poginuo. Neću da nosim prase. Dajem ga ovim ljudima od svega srca, kao da ga deci mojoj dajem. A vi činite štagod hoćete.

— Pravo veli Darinka, ni ja neću da uzmem ništa sem sudova.

— Ni ja.

— Ni ja.

— A ni ja, vala. Oni su nam silom oteli, a ovima ćemo milom da damo.

U narodu se raspravljalo šta će da učine sa hranom koju nisu hteli da nose, a za koju su znali da je i bataljon neće primiti.

— Čekajte žene da vam ja kažem kako mislim da je pravo i da valja, — prekinuo je njihove razgovore pretsednik narodnog odbora. Zvaćemo i onoga druga političkog komesara, pa neka i on kaže, je li tako pošteno, a niko ti od njega neće pravije reći. Svi mi znamo da se ovi ljudi ne hrane ni kajganama ni kokoškama, ni pečenjem od prasića i debelih jagnjića. A niko im ni zato ne bi mogao ništa prigovoriti. Nigde i nikome oni nisu ništa silom oduzeli. I ja velim da je pravo da ovako učinimo. Sir, hleb, poneki zalogaj slanine i po kašiku kajmaka i ovo voće, sem oraha, njima ćemo da ostavimo, da damo drugu komesaru pa neka im podeli. Ova jaja, sem petnaestak, kokoške, jedan deo kajmaka i prase ćemo da pošaljemo u bolnicu ovih drugova pa neka se ranjeni i bolesni oporave. A ove brâve da osušimo pa da damo Darinki neka i njena deca imaju čime da se omrse o blagdanima, a i pre njih. Slaninu, suvo meso, ostatak kajmaka i onih petnaestak jaja da podelimo Darinki i onima drugima koji su najsiromašniji, pa koliko kome dođe. Veliš li i ti, druže komesare, da je ovako pravo?

— Drugarice i drugovi, pravo je onako kako narod kaže da je pravo. Mi nećemo da vređamo vaša osećanja. Imate svoju narodnu vlast, svoj odbor, pa kako se sa njim dogovorite onako i učinite. A za ono što bataljonu odredite da date i našim bolesnim i ranjenim drugovima, hvala vam kao braći i roditeljima.

(Iz knjige: »Mi smo se zakleli«)

Dragi MILENKOVIĆ

Za čistotu jezika na filmu

Naši prevodioci tekstova za film i redaktori tih pisanih tekstova imaju mnogo teškoća u svom radu. Treba dugačke govorne dijaloge skratiti, sažeti u jednostavnije, izrazitije oblike, u kojima mora ostati ono što je tipično itd. Pritom se mora održati literarni stil, sačuvati impresija, dati pravi smisao tekstu. Prvi zadatak: sažimanje teksta i svođenje na minimum a da se ne umanji njegova vrednost težak je, a i drugi: da tekst bude književan i pravilan, u duhu našeg književnog jezika, nije manje težak i odgovoran.

Ali ovaj zadatak naši prevodioci i redaktori ne izvršavaju uvek kako treba.

Često su to slabi prevodi, — o čemu treba posebno govoriti — a osim toga vrlo slabe stilizacije. Redaktorima teksta promiče mnoštvo stilskih i gramatičkih grešaka, galicizama, germanizama i drugih varvarizama.

Kao primer rđave stilizacije mogu poslužiti dialozi u nemačkom filmu »Brak u senci«. Tu se glagol »trebati« menja u svim licima, pa se kaže »ne trebate se izvinjavati« itd.; »što« se zamenjuje sa »da«, pa se kaže »dobro je da vam je otac umro u inostranstvu«, ili »zahvaljujem sudbini da te je dovela ovamo« (nemačko dass) Dijalozi su puni germanizama: »to ne ide«, »kroz pet godina«, (umesto posle pet godina, ili za pet godina), mnogobrojnih pasiva, mesto kojih se u našem jeziku upotrebljuje isključivo aktiv: — »poljubac nije mišljen ozbiljno«, »organizacija od države nadgledana«,(umesto: koju nadgleda država), zatim bukvalnih prevoda nemačkih neprelaznih glagola, koji su u našem jeziku prelazni (»ti pakuješ«, umesto »ti se pakuješ« — u značenju spremaš se za put) itd.

Pogrešno se prevode i upitne rečenice, pa se kaže: »ne može li on?« umesto »zar on ne može?«. Ima i germanizama kao: »on je više nego samo običan lekar« (ovo »samo« — nur — ne treba u ovom slučaju prevesti). Osim toga ima i netačno prevedenih reči: »Festrede« se prevodi sa »govor«, iako to znači zdravica, kaže se »nepojmljiva« vrućina, umesto nepodnošljiva itd. Tu se mogu naći i ovakvi izrazi: »želim biti sam« (pogrešna upotreba dopunskog glagola sa infinitivom), ili umesto »dobrim glumcima potreban je dobar reditelj« — bukvalan prevod »dobrim glumcima pripada dobar reditelj». Nemački tekst »Sie haben sich einschlafen lassen« — preveden je bukvalno »oni su se dali uspavati«, umesto »oni su se uspavali«.

Ali najružnije deluju rđavo prevedeni Geteovi stihovi, sa obaveznim glagolima na kraju; jedan stih završava se, na primer, »da čovek si«, iako se inače nije vodilo računa o rimovanju. U tekstu se kaže: »Mnoge ljude su dali uhapsiti«; nemački izraz »das gehört hier nicht« prevodi se »to ne spada ovamo«, umesto slobodno »to nije naša stvar«; kaže se »ne trebate se izvinjavati«, umesto »nije potrebno da se izvinjavate«, »smem da opet nastupam« (pored nesrećnog »nastupati« još i nepravilan red reči). I tako dalje...

Nepravilna interpunkcija, mnogobrojni varvarizmi, rđav jezik — sve su to dosta česte pojave na našem filmu, te ih moramo temeljno iskoreniti. Film deluje na stotine hiljada gledalaca i ne bismo smeli dozvoliti da umesto dobrog prevoda i književnog stila naša publika, a naročito omladina, čita na ekranu rđave, neknjiževne i jezički nepravilne tekstove.

M. GLUŠČEVIĆ

BIBLIOGRAFIJA

Karl Marks—Fridrih Engels: **Manifest Komunističke partije.** Biblioteka marksizma-lenjinizma, izdanje »Kulture«, Beograd—Zagreb, 1948 (latinicom). Cena 50 dinara.

Lenjin i Staljin o omladini. Zbornik članaka, govora i pisama. Biblioteka marksizma-lenjinizma, izdanje »Kulture«, Beograd—Zagreb, 1948 (latinicom). Cena 38 dinara (poluplatno) i 42 dinara (celo platno).

Sto godina »Manifesta Komunističke partije«. Članci Borisa Ziherla, V. Kružkova, P. Pospjelova, J. Kandelja, E. Pavlova, G. Aleksandrova, G. Gaka i A. Leontjeva. Izdanje »Glas rada«, Zagreb, 1948. Cena 45 dinara.

Lazar Mojsov: **Bugarska radnička partija (komunista) i makedonsko nacionalno pitanje.** Izdanje »Borbe«, Beograd, 1948. Cena 23 dinara.

Petar Bezruč: **Sleske pjesme.** Izbor pesama velikog češkog pesnika. Preveo Gustav Krklec. »Mala biblioteka«, sveska 18, izdanje Nakladnog zavoda Hrvatske, Zagreb, 1948. Cena 27 dinara.

Stendal: **Talijanske kronike.** Pet poznatih novela velikog francuskog realiste. Izdanje »Matice hrvatske«, Zagreb, 1948. Cena 72 dinara.

UREDNICI:

Jovan Popović, Čedomir Minderović i Marijan Jurković

PRETPLATA ZA KNJIŽEVNE NOVINE
Za našu zemlju na 3 meseca 35 dinara, na 6 meseci 70 dinara i na godinu dana 140 dinara,
Za inostranstvo: na 3 meseca 50 dinara, na 6 meseci 100 dinara i na godinu dana 200 dinara.
Rukopisi se ne vraćaju.
Broj čekovnog računa 1-9060049
Poštanski fah 617.

Odgovorni urednik: Jovan Popović, Beograd, Francuska broj 7 — Štamparija »Borba«, Beograd, Dečanska 21.